

LJUBLJANA, dne 15. marca 1908.

POPOTNIK

▷ Pedagoški in znanstven list. ◁

Letnik XXIX.

Štev. 3.

VSEBINA:

1. Avguštin Požegar: Telesni siločut in njegova higijena	65
2. Dragotin Tichý in Dragotin Přibíl: Šole za otroke s skrivljeno hrbtenico	71
3. Janko Polák: Pedagoška študija o otroku	73
4. J. B.: Uvod v algebro	79
5. D. P.: Nravni zločin na mladini	83
6. Književno poročilo	84
7. Razgled: Pedagoški paberki 93 — Kronika	95

Last in založba

„Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

„Učiteljska tiskarna“

last „Učiteljskega tiskovnega društva“,
registr. zadruga z omejenim jamstvom

v Ljubljani, Gradišče št. 4

priporoča slavnim krajnim šol. svetom,
šolskim vodstvom in učiteljstvu

uradne tiskovine
iz svoje zaloge.

Ceniki se pošiljajo na zahtevo zastonj. Ÿ Po-
strežba točna. Ÿ Tudi vse tiskovine za župan-
stva ima tiskarna po zmernih cenah v zalogi.

Tiskarna sprejema vsa v tiskarsko stroko spadajoča
dela ter jih izvršuje okusno in po solidnih cenah.

Izvrševanje tiskovin v enobarvnem in večbarv-
nem tisku. Ÿ Tiskanje muzikalij in časopisov.

LITOGRAFIJA.

Telefon št. 118. Ÿ Poštna hranilnica št. 76.307.

Telesni siločut in njegova higijena.

Piše Avguštin Požegar.

Ošolski stegi ali disciplini se je pisalo in razpravljalo že mnogo. Vsakdo je o njej več ali manj na jasnem ter se poslužuje različnih sredstev in potov, da jo vstvari in zdržuje. Uvodom naše razprave omenjamo o šolski stegi še toliko, da nje pojem ni zasigurjen popolnoma. Njega označujejo različne osebe različno. Največ je pač tistih, ki pozabijo naravno dejstvo, da je človek družabno bitje par excellence in vidijo najboljšo pokorščino in disciplino, kjer vlada tihota in mir. S takšno disciplino se lahko ponašajo v gluhonemnicah, nikdar pa tamkaj, kjer je zbranih do 80 ali še več zdravih teles in jezikov, ki so šepetljivi podpihovalci od zore do mraka, če potrebno in mogočno od mraka do dne. Komur se torej posreči, spraviti med obilico otrok idejalno disciplino — blagor mu; drugi pa razmotrivajmo o vzrokih, ki zavirajo tihoto in mir v šoli.

Razredni mir rušijo in motijo otroci z gibanjem telesa in s šepetanjem. Ni li mogoče otrokom biti mirni in tihi, ali nimajo volje do tega?

Dandanes se govori in piše mnogo o telesni in duševni higijeni šolske mladine. Trdi se, da so učenci preobloženi z duševnim delom in da preti nevarnost zaostajanja telesnega razvitka. Drugi zopet pogrešajo povoljnih uspehov v šoli in vidijo celo vrsto analphabetov; njim še torej učencev duh ni preobložen. Razni zdravniki in drugi prijatelji mladine priporočajo posebne načine negovanja zobov in kože, nasvetujejo vse zoper prehlajenje i. dr. Iz tega je razvidno, da živimo res v stoletju otroka. Za vse dobrote pa naj stori otrok le to, da je miren in tih, kadar je čas pouka.

Je li to mogoče in v koliki meri, o tem si bomo dovoljevali pre-mišljevati v naslednjem.

Vprašajmo torej: Je li mogoče, da ostaja mlado in zdravo telo mirno in svež otroški duh pozoren skozi več poučnih ur?

O tem smo čitali v novejši in najnovejši dobi zanimiva poročila, a to nas ne moti, da si ogledamo stvar še nadalje in od druge strani. Najprej pa pripomnimo, da se ne bomo ozirali na individualne spretnosti učitelja v podavanju učne snovi in v ravnanju z učenci. Razpravljali bomo le o tem, česar nas učé fizijološke prikazni telesnega življenja in dejstvo človeške družabnosti.

Pričeti hočemo z berilom v III. Schreiner-Hubadovi čitanki.

Dva malopridneža.

Živela sta pred nekaj leti v trgu na Dolenjskem dva paglavca, ki sta bila vsem ljudem na poti. Starejši se je zval Jurij Pretepač, a mlajši Miha Rvač. Zaletavala sta se v vsakega človeka, ter nista dala nikomur miru. Roditelji so ju pošiljali v šolo, upajoč, da se tam poboljšata. Cesto ju je učitelj opominjal ter si mnogo prizadeval, da ju popravi ter krene zopet na pravo pot, a zaman je bilo vse. Ostala sta paglavca hudobna in vsem ljudem v zapreko, kakor sta bila poprej, preden sta hodila v šolo. Pravi pekel je učitelj imel z njima. Med seboj sta si bila velika prijatelja, a to vendar ni branilo, da bi se ne bila često spoprijela in do krvavega rvala.

Miha Rvač obišče popoldne tovariša Jurija Pretepača, da bi se na dvorišču malo poigrala. A prijaznost ni trajala dolgo. Kmalu se spopadeta ter se jameta rvati in trgati, da je bilo joj!

Nesreča ju nanese blizu hudega psa, ki je bil priklenjen na dvorišču k vratom. Ta ju izpočetka mirno gleda, a videč, da se baš čvrsto bijeta, skoči ves srdit na Miho Rvača, zgrabi ga z ostrimi zobmi tako nesrečno za nogo, da mu useka veliko rano. Miha je dolgo ležal zelo ranjen v postelji in umrl bi bil, da mu ni pomagal zdravnik.

Fr. Levstik.

Berilo stoji med onimi, ki posredujejo učencem npravne nazore. Toda imena: malopridnež, paglavec, pretepač, rvač i. dr. ter izrazi: ljudem na poti, rvati se do krvavega, zaletavati se v ljudi, ne dati miru, spoprijeti se, čvrsto se biti itd. ne zbujajo npravnih predstav, marveč krepijo v učencih predstave in čut o telesnih silah, ki sta jih imela dotična dečka. Nimamo naloge preiskovati vzgojevalne moči navedenih besed, kajti najbolj vlečejo zgledi do posnemanja. Otrokom ne gre praviti o tem, o čemur želimo, da ne vedo nič.

Za naše daljno razmišljanje je pomemben le stavek: „Pravi pekel je imel učitelj z njima“ in na koncu stoječe svarilo: „Umrl bi bil, da mu ni pomogel zdravnik.“ O tem-le svarilu lahko hitro povemo mnenje. Otrokom so tole svarilo prazne besede. Noben sprijen otrok se ne spominja pri „rvanju“ ali „tepenju“ na to, kar je o posledicah „rvanja“ in „tepenja“ slišal. On gleda le na to, kako obvlada svojega nasprotnika in obveljavi svoj „jaz“. Ako pa pomisli otrok mogoče posledice rvanja in tepenja

takrat je to vesel znak nesprijenosti in dokaz umnega mišljenja in previdnega ravnanja.

Pomislimo pa stavek: „Pravi pekel je imel učitelj z njima.“ Resnica je, da imamo učitelji čestokrat opraviti s sprijenimi otroci; resnica pa je tudi, da ni treba praviti učencem o takšnem peklu, ker takšno lamentovanje in jadikovanje učitelja prej smeši kakor ščiti. Ne varajmo se v otroški naravi in pekla ne bomo imeli.

„Brez vzroka se ne godi nič,“ to dejstvo je zakon nature. Vsaka prikazen in vsak dogodek ima vzrok ali povod, ki mu pravimo sila. Mlado otroško telo je stroj, ki ga gonijo življenske sile. Zunanji pojav in učinek teh sil z ozirom na telo, ki mu služijo, je življenje. Življenske sile so fiziške, materialne in pojav njihovega delovanja more biti le gibanje in kretanja. Odveč je torej vprašanje nevoljnega učitelja: „Ali ne moreš biti miren?“ Otroško telo je nekak avtomat, ki ne more mirovati, ker je gibanje znak življenja. Otrok se giba tolikrat in na toliko načinov, da nima niti časa pomisliti vzroka ali smotra dotične kretnje. Volja, ki jo radi imenujemo strojevodjo telesnih gibanj, tedaj življenja, še na stopnji otroške dobe ni razvita. Volja se razvija polagoma in se pojavlja iravno šele takrat, ko ima dovolj izkustev na izbero. Otroška doba je v največji meri doba mehaniškega, življenskega gibanja, ki je za razloge pameti in razuma kaj malo dovzetna.

To dejstvo ni pregreha, ampak naravna zahteva, ki jo vse premalo upoštevamo. Telesno otroško življenje ne pozna mirnega stanja. Tega ne dopuščajo vedno delujoče življenske sile, ki se najboljše razvijajo, pojavljajo in jačijo, ako se jih ne ovira. Toda mi delujemo v množici otrok. Moremo dopuščati, da se giblje vsak otrok po svoje? Tega ne moremo in ne smemo. Postavljamo se torej naravi pokoncu, dokler gre. Učiteljsko šolsko delo je duševno in to mora ukrotiti in obvladati „neumno“ otroško nemirovanje. Učitelj želi, da so napete le duševne otroške moči, o telesnih pa zahteva, da mirujejo. Za trenutek je pomiril učenca, a vrsta drugih se giblje in šepeta. Tako opminjanja ni konec, a nevolja učitelja raste. Odtod izvira pekel z učenci, ki ga v resnici ni, a tem večji je, čim več se o njem govori.

Otrok se zaveda svojih telesnih sil potom siločuta. Čimbolj zaviramo njegovo telesno gibanje, tembolj nasprotujemo otroškemu siločutu, in temveč nagromadimo nasprotovanja življenskih sil, ki čakajo prilike, da se prosto pojavijo.

A če pomislimo, da je telesno gibanje potrebno in zdravo in naravno, in če nam nalaga zdrava pamet in šolski predpis, da imamo gojiti na vsak način tudi telesno blagostanje učencev, moramo priznati, da ne moremo obenem dosežati idejal telesnega blagostanja s prostim gibanjem in idejal duševne izobrazenosti s popolno telesno mirnostjo otrok. Prišli smo v protislovja, iz katerih se bomo reševali pozneje.

Tukaj le o telesnem zdravju in o siločutu.

Telesno zdravje otroško se pojavlja v gibčnosti in živahnosti telesa. Iz vsakdanjihkušenj vemo, kako težko nam dé, kadar imamo v šoli bolehavega učenca. Njegova mirnost nam sicer ugaja, a njegova apatičnost napram šolskemu delu in ozir na njegovo trpljenje, ozir na njegovo prihodnost nam teži srce. Bled je in zaspan, na obrazu pogrešamo poteze zdravja, kretanja so počasna in medla. Razred, poln takšnih rev, ne bil bi podjetnemu učitelju všeč. Pri deklicah, stoječih v starosti 13, 14 let, opazujemo mnogokrat posledice pomankanja krvi, soka, ki oživlja telo in goni življenja stroj in dela učiteljem „pekel“. Kadar pa imamo opraviti le z zdravimi otroci, imamo dela dovolj, mogoče čez mero.

Rekli smo, da zdrave življenske sile do utrujenosti ne poznajo mirovanja, ampak so vedno pripravljene na delo. Značaj telesnih sil ni statičen, ampak dinamičen, kar je popolnoma naravno. Vedno iščejo in najdejo predmet, ob katerem se skušajo in prilike, da se sprožijo. Ako učitelj neprimerno zavira telesno gibanje otrok, lahko se mu prigodi, da mu „disciplinarno“ uidejo, da jih ne more več pomiriti mirnim potom, ampak z izrednimi sredstvi, ki se naj jih varuje vsakdo.

Pomislimo! Učitelj zahteva mirovanja življenskih otroških sil do šest ur na dan. Trinajstletni deček, zdrav sin skrbnih roditeljev, gre ob dolgih zimskih večerih ob sedmi uri zvečer na ležišče, ker oče iz štedljivosti ne dopusti žgati luči. Deloma spi, deloma se valja na ležišču do šestih zjutraj. Zjutraj opravi živali in gre v šolo. Doma ni nikdo občeval z njim po otroško, ampak le resno gospodarsko. V šoli je med tovariši, učitelj mu ne dopušča nobenega otroškega občevanja, ker mu je pred očmi le rešitev dnevne „porcije“ obširne učne snovi. Deček torej ne pride do tega, da bi pokazal svoje otroško mišljenje in življenje. Revez je — pa prav je tako, saj življenje ni šala in zgodaj je pričeti in navajati k resnemu delu. Tako mislijo resni, življenskih skrbi polni dorasli, a deček, v 12., 13. letu svoje starosti se brani naloženega resnega mu dela. Ker raba njegovih telesnih moči ob domačem delu nima zanj tistega mika, kakor če meri svoje moči ob učencu tovarišu. Je li res neumljivo, če prime v otroški razpoloženosti tovariša, se znjim nekoliko povalja ali prekucne? Radi tega pač ni pretepač, ne rvač. To so le priimki za sprijene dorasle osebe, ki imajo tudi večji siločut, pomešan s stremljenji, ki ne izvirajo zgolj iz gibnega nagona. Resnica je seveda, da vsled slabih zgledov tudi učenci lahko kaj podlega storé. Sploh je jako težko ločiti pojmi: naravnost in nraavnost, dostojnost — nedostojnost, dopustljivost — nedopustljivost i. dr. Navedimo primer. Zdravi otroki med igranjem čez navado glasno govore, ali celo vpijejo. Slišal sem zdravnika, ki se je izjavil: „Pustite otroke, naj vpijejo, imajo zdrava pljuča; do škode se ne bode nobeden napenjal“. Tudi govornik Demosten je baje vpil ob morju, da bi preglasil šumenje valov in okreplil svoja slaba pljuča. Drugi menijo,

da je vpitje nelepo; najljubše jim je tihota in stopanje po prstih. Naša misel je, da vpitje — ako se godi z namenom — ni dostojno, sicer pa vodi učitelj vedenje učencev z ozirom na zdravje in dostojnost.

Svoje mnenje v tej zadevi sem si osnoval na podlagi večletnih opazovanj. Prepričal sem se, da je neka zveza med značajem in glasom človeka. Osebe, ki govorijo glasno, so navadno odkritosrčne, a osebe s tihim, šepetljivim govorom kažejo nezanesljivost, celo zahrbtnost. To dejstvo dokazuje, da je naravno glasni govor v odgojevanju boljši, kakor opominjanje in navajanje k tihemu govoru.

Naravnost je sploh povsod najboljšo sredstvo in najlepši smoter za odgojo, četudi rabo naravnosti marsikaj zadržuje. Najbolj nasprotuje naravni odgoji kriva civilizacija, ki se ne sme zamenjati s kulturo duha. Naravno mišljenje in civilizacija se dostikrat ne strinjata. Civilizacija mnogokrat ni družega kakor poznanje udobnosti življenja in sredstev do nje. Stremljenje po udobnem življenju pa se kaj rado ogiba opravkov, ki jih nalaga življenje. Udobnost želi užitka, ter ne povprašuje rada, odkod se užitek pripravi. To omenimo le mimogrede, da spoznamo, da stremljenje po udobnem življenju čestokrat zapreči ali zatere primerno porabo človeških moči. Siločut, zavest o lastnih silah polagoma gineva, ker gleda na to, kar bi sile naj pridobile, a niso dovolj prožne za podjetno delo.

Zato menda ni vse dobro, kar šolska in javna higijena nasvetuje. Boljše bi bilo, da se poznanje živil in pijač in njihovih škodljivosti splošno razširi, kakor da se priporočajo razna sredstva za ohranitev telesa. Poglejmo n. pr. na polje kozmetike, ki proizvaja dandanes nešteto kemičnih spojin in maž in praškov. Koliko vod za izpiranje ust in koliko praškov za snazhenje zob poznamo in imamo danes! Vendar nas uči narava drugače. Živali ne rabijo nobenega sredstva, a zobovje jim ostane za dobo življenja polno in porabno. Ni-li to migljaj za človeka? Slišim glasno oporekanje, češ, da hočem nazaj. Nikakor ne! Danes beremo, da nazaduje človeška generacija v obsegu življenja, da pojema njena življenska energija, posebno v mestih. To je pomisleka vredno. Preumetnost življenja nas slabi — naravnost nas krepi.

Na kmetih je sicer telesno zdravje povprečno in skoraj splošno dobro, a tudi tukaj pojema vsaj po nekaterih krajih. Kjer žive ljudje naravno trezno in gospodarijo s svojimi telesnimi silami v naravno dopustljivi meri, tamkaj nahajamo zdrave obraze in visoko starost.

Pa kaj pomeni naravno trezno življenje in previdno gospodarjenje s telesnimi močmi? Tega vprašanja bi ne rešil v debeli knjigi, ki govori o teoriji naravnega življenja, a pogovor s skušenim človekom nam bo reč precej pojasnil.

V vasi, kjer službuje, živi mož, star 94 let. Majhne postave je, mogočno oprsje ima in doneč, krepek glas. Zobovje je tako ohranjeno, da še lahko grize in melje trd kruh. Preprosti, a bi rekel nekako veličastni mož,

se kaj rad pogovarja z menoj. To priliko sem porabil ter ga vprašal некоč, kako se počuti. „Vedno dobro, le nekoliko slab sem že“, mi odgovori. Prosim ga, da mi pripoveduje, kako je živel in dosegel toliko starost. Po vprašanjih sem dobil približno sledeči odgovor:

„Ne vem, kaj je z mojo sorodščino in z menoj. Moj oče so bili stari 98 let, ko so umrli, jaz pa štejem 94 let. Častivredni gospod! Dobrega nisem užival nikdar. Delal sem mnogo in težko, poležaval nisem, spal sem po potrebi. Jedel sem največ ajdovih in koruznih žgancev z mlekom. Meso sem jedel o velikih praznikih in le o redkih drugih prilikah. „Kofeja“ (kave) pri moji hiši nismo uživali. Tobaku se nisem privadil; kadil sem le enkrat, a takrat mi je postalo slabo. Mislil sem, da to ni zame. Čudno, da nekateri ljudje, celo dečki, tobak uživajo, kakor krave slastno travo. Tobak vendar kvari zobe in želodec ter moti pri delu. Pijan nisem bil nikdar, dandanes pa že otroci pijejo žganjico; kadar so pa stari 30 let, se tresejo na telesu in rano umirajo; niso za nobeno delo. Resno bolan nisem bil nikdar; le enkrat sem imel močen „katar“, ko sem šel v snegu „bos“ va-sovat, ker so mi oče škornje skrili. Dekle sem spoznal in poznal le eno; bilo je pozneje moja žena, ki je po nesreči zgodaj umrla. O Bog! Mnogokrat se spominjam na njo. Bila je blaga, skrbna in delavna. Nikdar se nisva sporekla; saj je sploh nisem nikdar jezil. Moj oče so mi rekli, da jeza človeku najbolj škoduje.“

Cenjeni čitatelj! Oprosti, da sem navedel to izjavo starega človeka, ki ne ume o teoriji zdravoslovja ničesar. Vem, da vprašate, kakšno zvezo ima vse to s telesnim siločutom, o katerem hočem razpravljati. Prosim pa potrpljenja, ker se mi zdi stopinja priprave potrebna.

Ne domišljujem si nikakor ne, da bi pripoznali tako preprosto izpoved o načinu življenja kot navod modernemu životarenju. Vsekakor pa smelo trdim, da tiči v starčkovih besedah velik del življenske filozofije. Kaj pomagajo razprave o škodljivosti alkohola in nikotina, jeze, spolnih izgredov ter uživanja in rabe jedkih tvarin, ako jim v teoriji vsakdo pritegne, v dejanstvu pa vse pri starem ostaja. Ne vem, bo-li prišla kdaj doba, da bo poučen in prepričan vsak človek o škodljivosti alkohola. Vsakdo se uda le trenutku in misli le na užitek, a ne na oškodovanje zdravja. Visoko inteligentni preiskovalci zdravstvenih razmer se trudijo z najlepšim in najboljšim namenom, a užitek kozarca močnega „likerja“ ali rujnega vinca podira dejansko uvedbo njihovih nasvetov pri izobraženi gospodi, tembolj pri prostaku. Kdor je zdrav, komur ne trka bolezen na rame, komur se ne spunta želodec, ta ne misli na škodljivosti užitkov, ampak na prijetnosti življenja, meneč, da živi človek le enkrat. Živi človek nekaj let več ali manj, to ne igra vloge ne pri izobraženih, ne pri preprostih ljudeh. Le tisti, ki se odpovedo uživanju dražljivih tvarin iz nravnih ozirov, kažejo trdno voljo, ohraniti si zdravje in življenje v blagor svojcev, na svoj in na blagor človeške družbe.

Toda takšnih oseb je bore malo. In vendar imajo otroci oči! Kakor pri drugih vidijo, tako storé, prej ali slej — tu pomaga šolska higijena le malo. Kljub temu je naša dolžnost, da skrbimo na vse načine, da ohranimo in ojačimo gojencem telesne sile, da ne hirajo ne po prenapetih duševnih naporih, ne po prisiljenem zatajevanju prožnih življenskih sil.

Siločut otroški potrebuje najnežnejše pozornosti od strani odgojevalcev, roditeljev, učiteljev in drugih. Siločut je zanesljivo merilo telesnega zdravja in dovtetnosti duha, ki je spojen s telesom. Kako gojimo in uravnamo telesne sile otrok, o tem hočemo razpravljati v naslednjem. (Dalje.)

Šole za otroke s skrivljeno hrbtenico.

Češki napisal *Dragotin Tichý*, poslovenil *Dragotin Přibíl*.

Dr. Jurij Müller, specialist za ortopediško kirurgijo v Berlinu je objavil o tem predmetu zanimiv članek v decemberski številki „Die Therapie der Gegenwart“. Kakor se ustanovljajo za gluhoneme in slepe otroke posebne šole, tako je treba skrbeti v istem smislu tudi za otroke s skrivljeno hrbtenico. Marsikomu se bo zdel ta predlog kot utopija. Avtor je prepričan, da poteče še dosti vode v morje, preden se bode splošno priznavala potreba posebnih oddelkov za otroke, ki imajo to bolezen, a vendar stopa s svojim predlogom pred javnost, ker ve, da je sedanja doba vendar reformam bolj prijazna nego prejšnja. Ni dolgo tega, da se niti država niti občina nista brigali za skoliotične otroke; druga doba je nastala, ko se je imenoval prvi šolski zdravnik. Šolski zdravniki so že pri prvi preiskavi ločili skoliotične otroke od drugih. V Charlottenburgu je končno občina imenovala mesto posebnega zdravnika strokovnjaka za šolsko ortoterapijo.

Temu šolskemu ortopedu se izročajo 2—3 krat na teden, skoliotični otroci v ortopediško telovadbo; telovadba traja 1 uro. Seveda ta uredba ni idealna, ker provzroča, da domneva večina staršev, da ni treba otrokom posebne zdravniške pomoči, ker jim pomaga dovolj ortopediška telovadba. Treba je torej opozarjati starše bolnih otrok, da 2—3 ure na teden ne zadostuje za ozdravljenje otrok; da, širi se spoznanje, da tako kratko lečenje skolioze v ortopediških zavodih nikakor ne zadostuje.

Klapp in Langl zahtevata, naj bi se otroci lečili doma, v rodovini. Klapp priporoča lezanje po štirih (Kriechkur), Langl priporoča gimnastiko in mnogo počitka na postelji, avtor pa autogimnastiko. Vseh zdravnikov

nazori se zedinjajo v zahtevi, da se ima vršiti lečenje vrsto let, ako se hoče doseči uspehov. Takšno lečenje pa se križa z zahtevami šole.

Mnogo ortopedov zahteva, naj bi otroci za lečenja ne hodili v šolo; ta zahteva je seveda pravilna, a težko izvedljiva, zato predlaga avtor ustanovitev posebnih šol za skoliootike. Avtor je uredil takšen oddelek v otroškem sanatoriju „Kinderheil“ v Kolbergu in ta zavod se je obnesel izvrstno. Paviljon šole se nahaja v parku; razredi imajo izborna ventilacijo in razsvetljavo; ena stena razreda je namreč zložena iz samih šip, in če so vsa okna odprta, se vrši pouk navidez v parku. Vsak razred ima samo za 6 učencev prostora! Mesto klopi imajo razredi posebna sedala, napravljena po avtorjevem osnutku, Ta sedala so tako urejena, da se dajo spremeniti v ležišča. Posamezne razrede obiskuje 2—6 učencev. Število je tako majhno radi tega, da se laglje peča učitelj z vsakim učencem posebe. Prava doba pouka iznaša dnevno jedva 1 do 2 uri. Dnevni red v zavodu je nemara tale: otroci vstajajo zjutraj ob $\frac{1}{2}$ 8., poleti ob $\frac{1}{2}$ 7.; po zajutreku gredo za pol ure v park. Ob 9. uri začenja ortopediško lečenje, ki traja do 11. ure. Od 11—11 $\frac{1}{2}$ je drugi zajutrek, nato se poučuje do 1 $\frac{1}{2}$. Od 1 $\frac{1}{2}$ —2 traja obed. Po obedu se morajo otroci sleči in leči na postelje, kjer morajo eno uro mirno ležati ali spati. Ob 3. je južina. Od 3.—5. ure traja zopet ortopediška telovadba. Ob 5. je zopet južina in nato prosto kretanje v parku do 7. Ob 7. je večerja in po večerji so učenci še eno uro na prostem. Majhni otroci gredo ob 8. k počitku, veliki ob 9. Pred odhodom v spalnico se vršijo še procedure z vodo, kopanje itd.

Takšen red bi priporočil avtor za vse šole za skoliozne otroke. Kjer ni mogoče zvezati šole z internatom, bi koristile ambulantne šole, nemara s tem redom: ob 8. uri prihajajo otroci v šolo; od 9.—11. se vrši ortopediško lečenje, od 11.—1. pouk, nato gredo otroci domov. Od 3.—5. ure zopet ortopediška telovadba in od 5.—7. kretanje na prostem zraku (igre, plavanje, veslanje itd.). Dvakrat na teden je popoldne prosto.

Da mora voditi takše šole zdravnik, je samoposebi umljivo. Učni načrt bi moral seveda biti tako sestavljen, da bi otroci ne zaostajali za vrstniki, t. j., morale bi biti ljudske in srednje šole.

Načrti in predlogi avtorja so sicer izborni, a dolgo še bode, preden ljudstvo, oziroma uradi pridejo do spoznanja, da je njih dolžnost, skrbeti za skoliootike, za nesrečno bolno mladino. Avtor sodi, da ta doba pride, in prepričan je, da je pokazal pot.

Pedagoška študija o otroku.

Spisal *Janko Polák.*

V svoji prvi pedagoški študiji¹ o otroku sem govoril splošno. Danes hočem govoriti podrobno.

Vem, da je spisovanje pedagoških študij o otroku silno ne-hvaležno delo. Pedagoške študije o otroku se mnogim vidijo otročarije. In vendar ni težavnejšega dela, nego je študiranje otroka. Temu bode rad pritrnil vsakdo, kdor se je že pečal s takimi in enakimi rečmi. Posmeh me torej ne plaši. Uverjen sem, da bodem s sledečo študijo o otroku koristil marsikomu in zaradi tega jo podajam javnosti.

1. telesna vzgoja.

Ko postane bitju v materinem telesu prvotni domek preozek, mu odpre narava vrata v pestri svet.

Otrok zajoče in vzgoja se prične.

Telo je bivališče duše in zaraditega ga moramo vzgajati najprej. Snaga, obleka in hrana, pa so njegovi vzgojevalni činitelji.

In prvi med njimi je snaga . . .!

Preden dobi otrok hrane, se mora skopati. Snaga je polovica zdravja in življenja. Ni pa dovolj, da vemo, da moramo otroka kopati. Vedeti moramo tudi, kako ga moramo kopati.

Voda za vsakdanjo kopel mora dobro prevreti. Vreti mora vsaj deset minut. Zakaj marsikatera voda je polna bacilov, kateri lahko zastrupe otroka že ob njegovem vstopu v pestri svet. In le močno vrenje zaduši vse bacile.

Lahkomiselna je navada, meriti vodo s komolcem. Čemu pa imamo toplomere? S komolcem se ne more določiti toplote natanko. To določimo samo s toplomerom. In kopel za otroka ne sme imeti ne več, ne manj, nego 28° Reaumura. To je velike važnosti. Zakaj posledice prevroče, ali pa premrzle kopeli, so lahko tuintam smrtnonevarne.

Po kopeli moramo zaviti otroka v toplo, a nikdar ne v vročo plenico. Ko obrišemo otroka do suhega, ga oblečemo. Platnena in volnena srajčica, je vsa njegova obleka. Povijemo ga samo čez trebušček in položimo na žimnato in nikdar ne na pernato blazinico. Zakaj na pernati blazinici se otrok rad poti in posledice temu je prehlad, ki ga naznanja močno kihanje. Tak prehlad sicer ni vedno, a je lahko tuintam smrtnonevaren. Nikdar ne povijajmo otroku rok in nog. To je barbarski. Zavijmo ga samo v platneno in volneno plenico in ga položimo v nalašč zato narejen zavojček.

¹ Glej str. 365 „Pop.“ 1907.

Premikanje udov je imenitne važnosti. Iz njega čita razumen opazovalec lahko marsikaj. Toda o tem pozneje več.

Preoblačiti se mora otroka vselej, kadar se zmoči. Zakaj, če to zane-marjamo, se mu kaj rada vname kožica. Posebno rada v okrožju genitalij. Da vneta koža ne zbuja ravno prijetnih občutkov, vemo vsi. Včasih pa se vname koža, dasi smo pazili, kar je bilo največ mogoče. Najboljša sredstva proti temu se izvedo pri zdravniku in dobe v lekarnici.

Mazačev ne poslušajmo nikdar!

Najboljša hrana in lek za otroka je materino mleko. Saj mu ga je oskrbela narava! Ob njem otrok najbolje uspeva in je najbolj zdrav. Zaradi tega pa naj bi nobena mati ne oropala otroka od narave mu določenega tributa. Res je, da je narava zdajpazdaj hudomušna. Mnogo je mater, ki bi se lepi dolžnosti rade odzvale, a se ne morejo, oziroma ne smejo.

V takem slučaju se naj rabi kozje mleko. Zakaj to je materinemu še najbolj podobno. Kjer pa ni dobiti tega, mora biti tudi kravje dobro. Razredčevanje in mešanje kravjega mleka z vodo in sladkorjem pa je tako važno, da se mora z ozirom na to ravnati natanko po zdravniških tabelah. Z zdravnikom bi se naj matere posvetovale večkrat. On lahko pomaga o pravem času. Čudežev pa zdravniki ne morejo delati. Kdor zamudi, je sam kriv.

Najboljše je mleko od takih krav, ki se krmijo v hlevu s suho krmo. Res je, da se dobi od takih krav nekaj manj mleka, toda isto je dobro. Če le mogoče, se naj jemlje mleko za otroke vedno od eneinstete živali. Krave, ki se krmijo s svežo pičo, dajejo obilo mleka. A to mleko je vodeno. Pa kjer ni dobiti drugega, mora biti dobro tudi tako. Skrbno pa se varujmo mleka bolnih krav. Različne moke bi jaz priporočal samo tam, kjer mleka res ni dobiti.

V prvem mesecu dobiva otrok hrano na vsaki dve uri. Kvantum določijo zdravniške tabele. Že v drugem mesecu pa se naj vadi otroka, da bode čez noč kar le mogoče miren.

Napačna je misel, da je otrok vsekdar lačen, kadarkoli joče. Deni ga na suho in miren bode. Če pa vidiš, da otrok joče in krči nožice proti trebuščku, vedi, da nekaj ni prav. Če veš in znaš, pomagaj sam, najbolje pa je, da vprašaš zdravnika za svet. Neumnost je, otroka zibati, ali ga celo nositi na rokah noč in dan. Vsega tega ni treba. Otroka se s takimi in enakimi rečmi samo omami in razvadi. Škodljivo je siliti otroku sesalko v usta. Tako ravnanje ima zle posledice. Zakaj ono vpliva slabo na zobovje.

Ni napačno izmivati otroku vsaki dan usteca in oči. Voda zato naj bode prevreta in ne premrzla.

Mleko naj bode hrana otroku toliko časa, da dobi zobe. Zobje naznajo, da sme otrok jesti tudi druge reči. Ime, mlečni zobje, pa značijo kaj lepo, da vse, kar dajemo otroku jesti, naj bode mlečno. In takih jedil je

obilica. Nikdar pa ne dajmo otroku alkoholnih pijač in mesa. To vpliva silno škodljivo na drobovino in s to obenem na ves organizem.

Driska je posledica temu!

Napačno je misliti, da provzroča drisko rast zobovja. To je babjeverstvo.

* Driska je največkrat posledica alkohola in mesa.

Nekateri roditelji imajo navado, da dajejo otroku, ko mu začne rasti zobovje, gristi trde reči, meneč, da si tolaži s tem bolečine. Toda to mnenje je napačno in ni drugega, nego postanek izza barbarskih dni, ko so še otroku prerezavali meso, meneč, da bodo zobje lažje prodrli. Da je bilo to samo brezmiselno mučenje, ni težko uganiti.

2. duševna in moralna vzgoja.

Preden preidem k duševni in moralni vzgoji omenjam, da se navadi otroka lahko že zgodaj snage. Samoobsebi se razume, da je treba v to razumne matere, oziroma varuške, ki zna čitati otroku potrebo raz obraz, prisluškovati njegovemu dihanju in opazovati premikanje njegovega telesa in njegovih udkov.

Še preden šteje otrok pol leta, loči že prav dobro resno besedo od ljubeznjive. In to je znamenje, da lahko začnemo z duševno in moralno vzgojo.

Duševna vzgoja v ti dobi se mora ozirati predvsem na zatiranje jezice. Postopati moramo pri tem jako previdno. Najboljše je, da odvrnemo otrokovo pozornost od predmeta, ki mu je vzbudil jezico, na kak drug predmet. Če to ne izda, ga pokarajmo z resno besedo. In če tudi to ne izda, izdala bode šibica gotovo.

Vem, vem! Marsikatera mamica se bode prijela za glavo in vzdihnila:

„Polleten otrok in šibica? — Barbar!“

Nič ne de. Jaz pa pravim:

„Kdor zamudi pravi čas, zamudi vse!“

ln pravi čas je v mladosti. Kdor ne kaznuje otroka, kaznoval bode otrok njega. In manj grenke so solze, ki jih plaka otrok, nego pa so solze, ki jih plakajo roditelji.

Samoobsebi se razume, da otroka ne smemo kaznovati v jezi in ga pretepati kot živinče. Eden, dva, trije udarci in dosti je. Pomagalo bode gotovo.

Vsaka kazen bodi resna in kratka!

Če smo vztrajni, zadostoval bode drugič pogled. Če ne, pa bodeta gotovo grožnja in pogled na šibico.

Koncem prvega leta mora otrok rad ubogati in prositi odpuščanja. To dvoje je podlaga vse nadaljne duševne in moralne vzgoje.

Kar se tiče moralne vzgoje v ti dobi, se tiče ista največ zmernosti. Otrok ne sme zahtevati vsega, kar vidi. Znati se mora premagati. Posebno z oziram na jedi. In marsikatero bridko razočaranje bode izostalo. V to pa je treba resnosti in vztrajnosti od strani matere, oziroma varuške. Brez resnosti in vztrajnosti ni uspeha. Če ne izda beseda, velja tukaj isto, kar velja pri duševni vzgoji.

Motenje, grožnja, šibica!

Napačna je misel, da se bolnega otroka ne sme kaznovati prav nič. Tudi takega se sme in mora. Samoobsebi se razume, da bodi kazen boleznih primerna.

Otrok vzgojen duševno in moralno ne oboli izlepa. Če pa oboli, je zdravljenje takega otroka lažje, nego pa duševno in moralno ne vzgojenega. Zakaj duševno in moralno vzgojen otrok rad uboga roditelje in zdravnika. Duševno in moralno ne vzgojen otrok, pa ne uboga nikogar in se brani vsega z vsemi štirimi.

In zdravnika se mora ubogati, ako hočemo povoljnega uspeha.

To velja posebno materam!

3. čuti.

Vsak izobražen vzgojitelj ve, da imamo čute višje in čute nižje vrste. Čuta višje vrste sta vid in sluh, čuti nižje vrste pa so okus, tip in vonj.

Izmed čutov višje vrste se razvije vid prej nego sluh. O tem se lahko prepričamo. Ob otroku lahko kričimo in ropotamo, pa ga ne zbudimo. Če se mu pa bližamo s svetilko, ali ga nesemo na sonce, zapazimo, da zapre oči. Svetloba ga moti neprijetno. In to moramo vedeti. Zakaj ravno nevednost je vzrok mnogih očesnih boleznih.

Otrok oči ne more premikati prostovoljno. A to trpi samo nekoliko dni. Že koncem prvega tedna jih začne premikati prostovoljno. Vsi otroci škilijo kake tri mesece. Nekateri škilijo še celo v devetem mesecu. To opazimo najložje takrat, kadar gledajo otroci reči od blizu.

Opazovanje kot tako, pa se pojavi pri otroku šele v drugem, oziroma tretjem mesecu. Posebno z veseljem opazuje otrok svojo mater. Tudi svetlikajoči in premikajoči se predmeti ga razveseljujejo. In takrat začne otrok ločevati svetlobo in temo.

Začudenje, katero čitamo lahko v odprtih ustecah in očeh, se pojavi pri otroku šele v osmem mesecu.

Poldrugoleten otrok začne grabiti po predmetih.

Vid je izprva slab. Šele v tretjem mesecu se razvije toliko, da zapre otrok oči, ako mu pokažemo kako reč prav hitro in blizu.

Omenil sem, da se razvije sluh pozneje, nego vid. Šele v drugem mesecu lahko opazujemo, da otrok sliši. To vidimo najlažje, ako zakričimo nad otrokom. Otrok se strese. Za pesmi se zanima otrok šele v tretjem

meseču. Isto velja o godbi. Za glasom pa obrača otrok glavico šele v četrtem meseču.

Med čuti nižje vrste sta najbolj razvita okus in čut. Najmanj razvit je vonj.

Otrok vživa najraje sladke reči. Raz obraz mu čitamo to lahko.

Okus in čut sta razvita že z rojstvom. O tem se lahko prepričamo, ako se dotaknemo otrokovih ustec. Takoj začne sesati. Ako pihnemo v otroka, zapre oči. Čudno pa je, da ne zapre oči, ako mu jih zmočimo z mlačno vodo. Čut kot tak, pa je najbolj razvit na podplatih, dlaneh in nosku. O tem se lahko prepričamo, ako otroka šebetamo na ravnokar omenjenih mestih. Tudi toploto in mraz razločuje otrok že ob rojstvu. Čut prijemanja pa se razvije šele v sedmem mescu.

Čut z ozirom na zadovoljnost in nezadovoljnost je razvit zgodaj. Vendar razločujemo z ozirom na to toliko stopinj, da bi zašel predaleč, ako bi hotel govoriti o cepetanju, smehljanju, ploskanju z ročicami, zapiranju očij, odmikanju glavice, otožnem obrazku, povešenih ustnicah in jokanju.

Jok je otrokov govor. Na njem razloči razumen opazovatelj lahko čut lakote od čuta boleznj. Glas ob lakoti je veliko nižji nego je glas ob boleznj. Tudi sledé pri čutu lakote presledki pomešani z glaski strastnega poželjenja. Pri čutu boleznj pa je glas visok, brez presledkov in glaskov strastnega poželjenja. To vedeti je važno.

Čut utrujenosti se zrcali najlepše v spanju. Utrudi pa otroka sesanje, jok in poslušanje petja in godbe. In otrok spi. Spanje pa mu krepi duha.

4. volja.

Bog je dal človeku govor in prosto voljo.

Otrokova volja se zrcali najlepše v njegovem kretanju. Med kretanje štejemo tudi sesanje. Toda to ni zavisno od volje, ker je prirojeno.

Volja kot taka, se kaže pri otroku najprej z davljenjem, s katerim naznanja otrok, da ne mara več jedi. Davljenje otrokovo označuje glas, ki je podoben onemu, kateri se nam pojavi v grlu, ako zagledamo kaj silno gnusnega. Tudi zdehanje je zavisno pri otroku od volje. V vzdihih pa že lahko zasledujemo kal proste volje. Zakaj z njimi naznanja otrok, da mu to in to ni povšeči in da mora biti drugače. Če je moker ali lačen, ti ne da prej miru, da ga previješ in mu daš jesti.

Volja otrokova se zrcali posebno lepo v okusu in vidu. Otrok loči prav dobro sladko jed od kisle. Zaman mu rineš kisló jed v usteca. Ne mara je! Hrepeni po sladki. In če mu je ne daš izlepa, zahteva jo izgrda. Iz želje in pogleda se rodi hrepenenje po množici in stegovanje po že znanem dobrem in sploh po rečeh, ki jih otrok hoče imeti. Otrok prijema reči izprva z obema ročicama in jih nosi v usteca. Razvije se mu okus o dobrem in slabem

natančneje in s tem se krepi tudi volja njegova. Zakaj otrok jedij slabega okusa kmalu ne mara več in zahteva takih, ki imajo dober okus.

Prosta volja kot taka, se razvije pozno. Šele v petem mesecu poiskusa otrok dvigniti glavo sam. Volja sedenja pa se pojavi še mnogo pozneje in se razvije do popolnosti šele koncem prvega leta. Zakaj šele takrat se razvije tudi telesce popolnoma. Mnogo prej, nego volja sedenja, pa se pojavi volja stanja in lazenja. Najpozneje pa se razvije volja hoje. Obračanje, plezanje, skakanje in metanje, pa se pojavi šele v tretjem letu. Tudi otrokov nasmeh je zavisen od volje. Ta se pojavi že v drugem mesecu. S smehom se rode tudi solze, katerih pred pojavom smeha ne zapazimo. Poldrugoleten otrok pa kaže s poljubovanjem že tudi voljo po dobrikanju.

Vse nove pojave sprejema otrok s šobico na ustecah in z odprtimi očmi. Velikanska tajnost je otrok. In velika je umetnost, umevati to tajnost.

5. razum.

Otrokov razum je zavisen ponajveč od prirojenih zmožnostij. Da so te zavisne v veliki meri od podedovanja, ve vsakdo, kdor se je že natančneje pečal s študijami o otrokih.

V svoji prvi lanski študiji o otroku sem rekel, da so bitju v materinem telesu dani takorekoč že v združitvi semena vsi pogoji za poznejši razvitek.

In med temi pogoji je tudi pogoj o razvitku razuma.

Razum je torej zelo zavisen od podedovanja. Pa ni treba, da je roditeljski par bebast od rojstva. Zadostuje, da je nenormalen v trenutku družitve. In kolikokrat se dogaja to! Da alkohol ne vpliva na združitev semena ugodno, mi menda ne bode oporekal nihče. Zakaj alkohol vpliva na kri in ta na seme.

O tem so bili prepričani že naši predniki. Ni treba torej učenih raziskovanj. Čitajmo pregovore in zasledili bodemo, da je preprosti narod oznanoval podedovalnost že davno pred učenjaki. Oznanoval pa jo je v svojih pregovorih. Vzrok temu, da je nismo zasledili, je preprostost pregovorov. In vendar se zrcali finesa največkrat v preprostosti.

Žalibog, da se zanimamo v nas za take reči tako malo. Zaraditega pa se je rodilo v nas mnenje, da sta ljubav in zakon zaradi greha. In vendar sta tu samo zaraditega, da zabranita največje zlo in greh — ubošvo duha in telesa. Zakaj, v slučaju nenormalnosti morajo prenehati vse zakonske obveznosti, pa magari so bile obljubljeni pred oltarjem.

Da bi hoteli pomniti to vsi roditelji! . . .

Otrokov razum se začne razvijati prej, nego bi človek mislil. Razvijati se začne še pred letom dni. Opazujemo ga najlažje pri rabi čutov. Otrok prav dobro loči sladko od kislega in grenkega. Dobro loči tudi vonj mleka od vonja drugih pijač. Tudi vpliv razuma na čutenje opazujemo lahko že v najnežnejši dobi. Otrok sedmih mesecev loči prav dobro domače osebe

od tujih. Domače pa loči zopet po tem, katera ravna ž njim lepo in katera grdo. Kako hudo je otroku po dobri materi, oziroma varuški. In kako hudo mu je po izgubljeni igrači. Jok nam naznanja to.

Otrok štirih let se prav lahko domisli vsega, kar se je vršilo od četrtega, do drugega leta nazaj. Čudno pa se mi vidi, da se dorasel človek težko domisli česa, kar se je vršilo pred četrtem letom.

Otrok dveh let in že tudi mlajši ima že obnovitev predstav.

Polleten otrok ve prav dobro, ako se oblačimo, da gremo pod milo nebo. Če ga ne vzamemo s seboj, joče. In ali ni to obnovitev predstav? Gotovo! Dobro tudi ve, da se ni dobro dotekniti svetilke in vroče peči, ako se je že opeknel ob nji.

Govor je višek razuma. Ta se razvije najkasneje. Otrok razume govor mnogo prej, nego pa more govoriti sam. Toda glasove, katere bode rabil otrok za govor, izgovarja že mnogo pred govorjenjem kot takim. Čujemo pa jih lahko ob joku, smehu in blebetanju otrokovem.

Da igra individualnost pri vsem tem imenitno ulogo, mi ni treba poudarjati še posebe.¹

¹ Skozi vso študijo sem rabil besedico otrok. Umestnejša bi bila novo^ojenček. A to ime velja samo nekoliko dni. To pa omenjam samo zaraditega, da se me ne boče umelo tuintam napačno. Pri spisovanju študije sem se posluževal svojega dnevnika in pa W. Preyerjeve knjige z naslovom: „Die Seele des Kindes“.

Uvod v algebro.

Na podlagi elementarnega računstva sestavil J. B.

III.

Pri razreševanju enačb z eno neznanko ravnamo se po znanem navodilu:

1. Ako ima enačba ulomke, odpravimo jih s tem, da oba dela enačbe pomnožimo z imenovalci oziroma s skupnim mnogokratnikom vseh imenovalcev.

2. Ako se nahajajo v enačbi oklepaji, izračunimo najprej vse račune v oklepajih, s tem jih tudi odpravimo.

3. Vse člene z neznanko prenesemo na eno stran enačbe ter jih skrčimo, znane člene pa na drugo stran, ter jih tudi skrčimo. (To izvršimo popolnoma enostavno, ker je odštevanje — seštevanju nasprotna računsko operacija, deljenje pa množenju in obratno, in pa ker vemo, da enako

k enakemu prišteto da enako, ravno tako od enakega odšteto, ali z enakim množeno oziroma deljeno.)

4. Konečno oprostimo neznanko koeficijenta s tem, da delimo ž njim oba dela enačbe. N. pr. $4x = 28$, torej $x = \frac{28}{4} = 7$. Ako je pa neznanka izražena s potenco, n. pr. s kvadratom ali kubom, določimo jo z razkorenjenjem, ker, če je $5^2 = 25$, je $\sqrt{25} = 5$ ali če je $5^3 = 125$ je $\sqrt[3]{125} = 5$ ali v obče $x^2 = a$ in $x = \sqrt{a}$ ter $x^3 = b$ in $x = \sqrt[3]{b}$.

Na ta način moremo izračuniti tudi raznovrstne naloge o ploščinah in telesninah, ki se uče v višjih razredih ljudskih oziroma meščanskih šolah.

Pričnimo tedaj s premočrtnimi liki. N. pr. ploščino trikotnika izračunimo po pravilu $p = \frac{o \cdot v}{2}$, tu znači p ploščino, o osnovnico in v višino. Iz tega pravila izvajamo višino v (ako je znana osnovnica in ploščina) na ta način: $2p = o \cdot v$ in $v = \frac{2p}{o}$; prvo enačbo dobili smo z množenjem ($\times 2$) prvotne enačbe, drugo smo pa dobili, ker smo $2p = o \cdot v$ delili z o . Enako izračunimo o iz pravila $p = \frac{o \cdot v}{2}$.

Ploščino trapeza izračunimo po pravilu $p = \frac{a+b}{2} \cdot v$. Tu znači p ploščino, a in b vzporedni stranici, v pa višino. Ako hočemo višino v izračuniti iz tega pravila, tedaj izvajamo $2p = (a+b) \cdot v$ in $v = \frac{2p}{a+b}$, ker smo prvotno enačbo najprej pomnožili z 2, potem pa delili z $a+b$, opiraje se na pravilo: „Enako z enakim množeno, da enako“ in „enako z enakim deljeno, da tudi enako“. Poskusimo sedaj iz enačbe $p = \frac{a+b}{2} \cdot v$ izračunati a , tedaj računimo $2p = (a+b) \cdot v$ in $\frac{2p}{v} = a+b$ ter $a = \frac{2p}{v} - b$. Na isti način izračunimo iz prvotne enačbe tudi b . Enaki računi veljajo za trapezoid.

Ploščino pravilnega mnogokotnika izračunimo po pravilu $p = o \cdot \frac{r}{2}$; p znači ploščino, o obod in r razstoj središča od stranice. Iz pravila določimo tudi lahko o ali r . N. pr. r izračunimo, ako pomnožimo enačbo najprej z 2, potem pa jo delimo z o , torej $2p = o \cdot r$ in $r = \frac{2p}{o}$. Razstoj pa tudi lahko izračunimo po Pitagorovem izreku $H^2 = K^2 + k^2$, in sicer predstavlja razstoj kateto, katero določimo, ako na obeh straneh enačbe drugi sumand k^2 odštejemo, tedaj dobimo $H^2 - k^2 = K^2$ in $K = \sqrt{H^2 - k^2}$.

Krogov obod izračunimo po pravilu $o = 2 r \pi$, r (polumer) pa določimo iz pravila, ako enačbo delimo z 2π , tedaj $\frac{o}{2 \pi} = \frac{2 r \pi}{2 \pi}$ ali $\frac{o}{2 \pi} = r$. Pravilo za krogovo ploščino je $r^2 \pi$. Tu pa določimo r , ako enačbo $p = r^2 \pi$ najprej delimo s π , potem pa razkorenimo, torej $\frac{p}{\pi} = r^2$ in $r = \sqrt{\frac{p}{\pi}}$.

Obod elipse izračunimo po pravilu $o = (a + b) \cdot \pi$. Tu znači o obod, a polovično veliko os, b pa polovično malo os. Iz tega pravila določimo lahko osi n. pr. a , ako delimo enačbo najprej s π , potem pa odštejemo b , torej $\frac{o}{\pi} = \frac{(a + b) \cdot \pi}{\pi} = a + b$ in $\frac{o}{\pi} - b = a$, t. j. polovična velika os, cela os pa $2 a = 2 \cdot (\frac{o}{\pi} - b)$. Za elipsino ploščino velja pravilo $p = a \cdot b \cdot \pi$. Iz tega izračunimo n. pr. $a = \frac{p}{b \cdot \pi}$ in $b = \frac{p}{a \cdot \pi}$.

Na enak način izvršimo račune pri površinah in telesninah. Deloma smo to storili že v II. odstavku. Hočemo torej nadaljevati.

Površino kocke izračunimo po pravilu $P = 6 \cdot s^2$. Tu znači P površino, s pa stranico. Iz tega določimo s , ako delimo enačbo s 6, potem pa razkorenimo, torej $\frac{P}{6} = s^2$ in $s = \sqrt{\frac{P}{6}}$. Izračun stranice iz telesnine je jako enostaven. Ako je $T = s^3$, potem je $s = \sqrt[3]{T}$.

Za telesnino piramide rabimo pravilo $T = o \cdot \frac{v}{3}$. Iz tega lahko izvajamo o ali v , ker $o \cdot v = 3T$, tedaj $o = \frac{3T}{v}$ in $v = \frac{3T}{o}$.

Pravilo za izračunanje telesnine okrajšane piramide se glasi $T = \frac{O + o}{2} \cdot v$ ali $T = (O + o + \sqrt{O \cdot o}) \cdot \frac{v}{3}$, drugo pravilo je natančneje, prvo enostavnejše. Ako hočemo izračunati O ali v iz prvega pravila, tedaj izvajamo $2 T = (O + o) \cdot v$, torej $v = \frac{2 T}{O + o}$; O pa dobimo, če prejšnjo enačbo najprej delimo z v , tedaj $\frac{2 T}{v} = O + o$ in dalje odštejemo na obeh straneh enačbe o , torej $\frac{2 T}{v} - o = O$. Ako pa določimo v iz drugega pravila, potem računimo $3 T = (O + o + \sqrt{O \cdot o}) \cdot v$ in $v = \frac{3 T}{O + o + \sqrt{O \cdot o}}$. Če hočejo učenci iz te enačbe izračuniti O ali o , potem morajo tudi umeti kvadriranje trinomov.

Plašč cilindra izračunimo po pravilu $p = o \cdot v = 2 r \pi \cdot v$, ako p znači plašč, o obod osnovne ploskve, v višino in r polumer. Višino v izračunimo iz prejšnjega pravila $v = \frac{p}{2 r \cdot \pi}$ in $r = \frac{p}{2 \pi \cdot v}$.

Za telesnino cilindra imamo pravilo $T = o \cdot v = r^2 \pi \cdot v$. Iz tega izvajamo $v = \frac{T}{r^2 \pi}$, potem pa tudi $r^2 = \frac{T}{\pi \cdot v}$ in $r = \sqrt{\frac{T}{\pi \cdot v}}$.

Plašč p pokončnega stožca (kegla) izračunimo po pravilu takole: $p = o \cdot \frac{s}{2} = 2 r \pi \cdot \frac{s}{2} = r \cdot \pi \cdot s$. Iz tega pravila izvajamo $s = \frac{p}{r \cdot \pi}$ in $r = \frac{p}{\pi \cdot s}$ po znanem navodilu.

Plašč p okrajšanega stožca pa izračunimo po pravilu $p = (O + o) \cdot \frac{s}{2} = (2 R \pi + 2 r \pi) \cdot \frac{s}{2} = 2 (R \pi + r \pi) \cdot \frac{s}{2} = (R \pi + r \pi) \cdot s = (R + r) \cdot \pi \cdot s$. Iz tega pravila določimo $s = \frac{p}{(R + r) \cdot \pi}$, R pa izvajamo tako-le $R + r = \frac{p}{\pi \cdot s}$ in $R = \frac{p}{\pi \cdot s} - r$.

Pravili za telesnino stožca in okrajšanega stožca sta slični onim piramide in okrajšane piramide. Izvajanja so torej ista.

Površino krogle izračunimo po pravilu $P = 4 r^2 \pi$. Ako to enačbo delimo na obeh straneh s 4π , imamo $\frac{P}{4 \pi} = r^2$ in tedaj $r = \sqrt{\frac{P}{4 \pi}}$.

Za krogolino telesnino velja pravilo $T = P \cdot \frac{r}{3} = \frac{4}{3} r^3 \pi$. Ako hočemo izračuniti r , tedaj izvajamo:

$$\begin{aligned} T &= \frac{4}{3} r^3 \pi \\ 3 T &= 4 r^3 \pi \\ 3 T &= \frac{4 r^3 \pi}{4 \pi} \\ \frac{3 T}{4 \pi} &= r^3 \text{ in } r = \sqrt[3]{\frac{3 T}{4 \pi}} \end{aligned}$$

Z ozirom na prejšnje opazke je ta izračun popolnoma jasen.

Nravni zločini na mladini.

asnik „Gesetz und Recht“ prinaša razpravo državnega pravnika dr. Wulfena v Draždanih o nravnih zločinih, katerih žrtva postaja mladina.

„Ne mine dan,“ pravi, da ne slišimo o nravnem zločinu na mladeži, in število teh deliktov raste neprenehoma. L. 1904. je bilo na Nemškem 5384 oseb obsojenih radi zločinov proti nravnosti, in izmed teh 1064 radi zločinov na mladeži. V kriminalni statistiki torej zavzemajo pri zločinih proti nravnosti prvo mesto zločini na mladeži, zlasti na dekletih izpod 14 let. Ti zločini proizročajo tako naraščanje števila obsojencev.

Kje leže pričine tako čestih zločinov proti nravnosti na mladini?

Na to vprašanje se odgovarja v širokih krogih jako različno in silno nejasno. Vse naše statističke podlage soglašajo v tem, da pripada največ zločinov proti nravnosti kakor ostalih zločinov na nižje sloje ljudstva. Ker se borijo z vsemi silami za obstanek, laglje podlegajo skušnjavi, da sežejo po tujem imetju; zato je njih naravni čut manje trden in se je manje gojil, in radi tega se ne morejo tako protiviti lastnim željam. Spolna sramežljivost je plod prirojene zmožnosti (dednost sodeluje) in vzgoje. Najprej se moramo odreči mnenja, da je v nižjih slojih razvita stidljivost (sramežljivost) v tej meri kakor v gmotno boljše situiranih krogih. Obsodba dvanajst- do štirinajstletnih otrok radi zločinov proti nravnosti je torej zadeva, ki zahteva mnogo premisleka. Nimajo še pojma o vrednosti spolne ohranjenosti, katero uničujejo; njih spolni stid je priučen. Opažanje okolice zbuja v otrokih zlasti živ nagon za posnemanje. Takšni otroci ne spadajo v ječe, ampak v skrajnem slučaju v poboljševalnico.

Pokvarjenost mnogih deklic, ki dovolijo v nenraven čin brez posebnega truda prizadetih mož, izvira iz nedostatno razvite stidljivosti. Dogodili so se že skoro neverjetni slučaji. Učitelji ljudskih šol v velikih mestih bi utegnili mnogo o tem pripovedovati. Pri znatnem številu zločincev proti nravnosti ne pogrešamo samo normalnega razvoja spolne sramežljivosti, ampak najdemo pri njih tudi popolnoma nedostatnost in od normalnega stanja znatno različno duševno stanje, vsled katerega ni dovolj zmožnost, se protiviti, kakor gre nagonom, željam, in se ogibati priložnostim za nravni zločin.

Berlinski sodni zdravnik Leppmann je našel med 60 oskrunjevalci otrok 25 popolnoma, 16 pa deloma duševno bolnih. Profesor dr. Bonhöffer

je našel med sto delikventi proti nramnosti samo 26 normalnih ljudi. 22 izmed njih je bilo alkoholikov, 16 epileptikov ali pa histerijskih in pataloški zdražljivih ljudi, 12 je bilo slaboumnih, 10 jih je bilo bolnih na otrpnjenju žil. Ravnotako je poučno poglavje o psihiških premembah na temelju dedne obteženosti. A bilo bi nepravilno misliti, da se rekrutirajo zločinci zoper nramnost na otrokih samo iz nižjih vrst ljudstva. Nahajajo se prav često tudi v višjih slojih. Tu odpade domnevanje, da je vzrok zločinstvu nedostatno razvita spolna stidljivost.

Interesantno je razmerje med neoženjenimi in oženjenimi zločinci proti nramnosti. Leta 1904. je bilo na Nemškem obsojenih od 21. do 40. leta: 1364 neoženjenih, vdovcev in ločenih in 990 oženjenih; v starosti od 40. do 60. leta 486 neoženjenih i. t. d. in 637 oženjenih; v starosti od 60. leta in več 165 neoženjenih i. t. d. in 140 oženjenih.

Tako spoznavamo, da so nramni zločini na otrokih težka rana na ljudskem telesu, a da imajo svoj vzrok kakor vsaka bolezen v abnormalnostih telesnega organizma. Izvedenje velikih socialnih reform naše dobe, izboljšanje stanovanjskih razmer in vzgojnega sistema v delavstvu, boj proti alkoholizmu, to so glavni pripomočki proti telesni in duševni degeneraciji in obenem tudi sredstva za odpravo zločinov proti nramnosti.“ — Naš kazenski zakon je tak:

Man läßt die Armen schuldig werden,
Dann überläßt man sie der Pein. —

D. P.

Književno poročilo.

Ocena.

B. Dvorecký: **Na vlastních cestách ve výchově a v učbě školy obecné.** (Na lastnih potih v vzgoji in v učbi ljudske šole.) Praga, založilo „Deželno osrednje društvo učiteljev češkega kraljestva“, v komisiji knjigarne J. Rašín v Pragi. Cena 2 K 50 h, vezano v platno 3 K 40 h. Velika 8°, 154 strani.

Če stopi človek pred svojo zbirko knjig, potem mu šine čez obličje prešeren, zadovoljen nasmeh. Vse to, kar je tu nagradenega, vse to si prečital. In ko bi bilo to vse! Koliko si vrnil izposojenih in prečitanih knjig! Skoro neverjetno, da si vse to prečital. Kdaj, kako — danes tega ne pomniš več. In nikdar več ne bodeš toliko čital. Dnevi mladosti so minili, nedostaja časa in — volje. — In končno tudi ni treba toliko čitati. Fr. Polack pravi nekje: „Žretje knjig požira blagoslov čitanja in požeruhi ostajajo navadno suhi.“ — Če se še enkrat ozreš po svoji biblioteki in premisliš, koliko izmed teh del je vplivalo posebno na tvoj razvoj, potem ti je jasno, koliko pleve je med tem, kar hraniš kot čisto zrnje v lepih platnicah v dragocenih omarah. Koliko pedagoških del je dalo pravec tvojemu delu? Ni jih mnogo, lahko jih našteješ na prstih; a poznaš jih, zlasti njim so namenjeni ljubeči pogledi, in čuvaš jih kakor zenico svojega očesa.

Med svoje najbolj intimne prijatelje sem uvrstil te dni knjigo, čije naslov sem napisal začetkom svojih vrst. In vem, da mi ostane draga vse dni, in vem, da bode silno vplivala na moja pedagoška prepričanja. Ne pozabiš ga, kdor ti je napolnil dušo, tolikokrat razočarano, a še vedno hrepeniš, z novimi ideali, z novo lučjo.

Med čitanjem Dvoreckega knjige sem imel zopet priliko, podajati se z vso dušo čaru, ki ga zbuja v človeku tuja popolnost. O, ne samo kist, ne samo dleto proizvajata umetnine. Umetnosti ne najdeš samo v ateljeju, v koncertnih dvorinah. Tudi učiteljevo vzgojno delo ima neko stopnjo, na kateri se sme imenovati umetnost. Samo da so umetniki-učitelji še redkejši nego biseri v morju, redkejši nego diamanti v pesku.

Umetniku treba genija. In kaj je genij? — Kdor hodi svoja pota, instinktivno, brez vodnika, pota, po katerih še nihče ni hodil, ker jih še ni nihče poznal, in kdor po tej poti pride k ciljem, vseeno, če takoj ali polagoma, če so ti cilji pripoznani danes ali jutri ali v neznani bodočnosti, to je genij, to je umetnik. Kdor samo posnema, kdor hodi po izhojeni gazi, in bodisi da je steza še tako težavna, in bodisi da so uspehi še tako lepi, to ni bil nikdar umetnik, in nektar, ki ga pije, to so ostanki tujih ust ...

A umetništvu je treba svobode. V verigah, v okovih napišeš k večjemu bridko satiro na račun svojih mučiteljev. —

Jeli naša šola poprišče za umetnike? Poskusi, prosto letati v tem navidez tako prostranem hramu prosvete. Pazi, tam koder ti valovi v tvojo ječo morje svetlobe, tam ti omahnejo krila in omoten od težkega udarca padeš na tla, v prah.

Ali nobena ječa ne traja večno. Zob časa zgloje tudi železo. Zidovje poka, in skozi ozke špranje ti sveti svoboda. Ne skozi široka okna skušaj uteči — poskusi svojo srečo pri ozkih škrbinah. Sledi primer Dvoreckega, in kmalu ti bode dvigala ozke grodi dehteča sapica svobode.

Naše šolstvo, obdano s paragrafi, okinčano z ministerijalnimi naredbami, ozaljšano z odloki deželnih in okrajnih šolskih svetov ima res podobo čisto solidne državne ječe. In čuvaji te ječe so tako verni, tako po pasje vdani. A našel se je med konservativnimi Cerberi tudi tak, ki je imel manj biro-

kratsko srce. In nagnil se je tudi ta Cerber k ubogemu jetniku in mu je pokazal pot v svobodo. Ozke so špranje, a mnogo jih je, in dnevno jih je več; zidovje je staro, jetnikov je preveč, in iz množice se čuje nezadovoljno mrmranje. Ali se ne odločijo jetniki nekega dne, da si s silo pribore izhod? In ne bodo li zvesti Cerberi prve žrtve?

„... želel bi, da bi skušal vsakdo najpreje najti in zasledovati svojo lastno pot, in ne očetovo ali materino ali sosedovo.“ — S temi besedami iz Thoreanjevega „Walden“ nas uvaja Dvorecký v svoje delo. Knjiga je posvečena tovarišem, vsem onim, ki jim razvoj prosvete ni prazna fraza, ki so prepričani, da samo šolstvo jamči za srečno bodočnost ...

Po inspekciji sta se razgovarjala liberalni nadzornik in vestni učitelj. Kaj ovira šolstvo v razvoju? „Ne samo paragraf“, je dejal nadzornik, „ampak tudi učiteljstvo“. In dokazal je istinitost svojih besed. „Gnusi se mi večkrat. Kaj porečete o starem nadučitelju, ki hodi pred menoj in se trese kakor otrok? Koliko „značajev“ sem videl brez hrbtenice. Recite, ali je treba tega samozavestnemu, vestnemu in poštenemu človeku, četudi bi stal pred njim največji birokrat?“ In potem dokazuje, koliko prostih poti je učitelju odprtih. Glavno mu je uspeh, pot in način potovanja k cilju sta mu postranska stvar. „Zakon ne specializuje. In da se s predpisi ne vjema to, kar je najboljšega, najbolj modernega, tega ne morete trditi. Sestavite si le lastne načrte in delujte navdušeno, vestno in pošteno!“

In te besede nadzornikove mlademu učitelju niso več hotele iz glave. Iz zmesi misli se je izkristalizovala glavna misel: „Sami smo krivi robstva naše šole, ker naš suženjski duh je, ki ubija in zavira! Samo robske duše se silijo na delo. Vrzimo balast čez krov. Odrežimo stare kite in narastejo kodri. In v te kodre vpletajmo sveže cvetlice nedotaknjenih leh. Vzgapali bodedemo proste, jake ljudi, ki nam stvarijo novo, lepše, popolnejše življenje.“

In iskal je novih potov ... V mislih je postal zopet otrok. Nazaj, moj duh, v deželo sveto! In našel je temeljno načelo vzgoje: Ako hočem zdrav razvoj svojih gojencev, ne smem pozabiti niti za trenotje izvenšolskih vplivov, **ne smem iztrgati otroka iz življenja.** Šola je otrokom tujina. Treba je šolo spremeniti v domačijo. Že pred šolsko dobo se sprijatelji učitelj z bodočimi šolarčki. Pogovor s starši, par besed, podobica malim, nasmeh — to ne stane nič, a nosi dober sad. Med poukom in igro na prostem prihajajo malčki v naš zbor. Včasih prihajajo celo v šolo, da poskusijo, kako se sedi v šolski klopi. V šolo pridejo starši in bratje in sestre, govori se z njimi. Prihajajo tudi mali in se vedejo popolnoma kakor doma. Prišli so samo „v vas“, imajo pravico biti samosvoji. Drugi učenci se igrajo z njimi. Polagoma je brezno premosteno. Otroci prihajajo „v vas“ vsak dan. — Kako zabavlati to mladino? Nazaj v mladost po nasvete. „Panem et cicerones.“ Kruh doma, zabava v šoli. Dom je izhajališče. Ne šest tednov, ampak pol leta treba pripravljati učence na redni pouk. Ne dogmatike v veronauku! Učitelj prvega razreda ne sme biti navezan na papir, na urnik. Ven, v naravo, kedarkoli se ti ljubi, kedarkoli hočejo otroci. In zunaj otrok med otroki, živo, veselo, zdaj skok in dir, zdaj mir in počitek v travi, pod zelenim hrastom, učitelj pripoveduje povesti o metuljih, o čmrljih, o rosi ...

Učitelj je oče, je mati, otroci so njegovi in on je njihov. Drugega dne se vse še enkrat preživi v šoli, riše se, in risbe iznova pripovedujejo, da, otroške risbe so jako zgovorne! . . . O, Dvorecký! Kolikokrat me pelje pot mimo šole, in čuj — hreščec glas opominja mlade rekrute: „Mir, če ne bo druga pela!“ In to v prvem tednu, in to učiteljica, žena, nežno bitje . . .

Zlasti risanje se uporablja v prvih mesecih za zabavo otrok. In otroci rišejo sami. Narišite mi konjička — in dečko ga nariše, ravno tako dobro nemara kakor najboljši risar v razredu, ki zna samo izvrstno — kopirati. In potem je še nebroj drugih zabav: izrezljanje papirja, pletenje slamk itd. Sploh rodbinsko razmerje med učiteljem in učencem ne sme nikdar prestatjati, niti ne prestanejo izleti. Pouk mora iz vsega tega vzrasti kakor požene strn iz pripravljenih tal.

V tej šoli malih se godi najbolje računstvu. Priroda je najboljše računalo, četudi ni patentovano. Samo ne pisati številčk in ogibati se neimenovanih številčk. V življenju nikdar ne seštevaš 5 in 4, ampak vselej pet predmetov in štiri predmete. Niti ena številka se ne napiše v prvih dveh letih. Izvrstni računarji so, ki ne znajo pisati. Pri učenju pisanja in čitanja uporablja skriptološko metodo (pisočitanje). A začenja s tiskanimi črkami, ker hoče dete najpreje čitati iz knjig. Tiskane črke imajo bolj enostavno obliko in so vedno enake, pisane pa so v zvezi drugačne.

Pri premišljevanju je našel paradokson: „Naloga šole mora kolikor mogoče po življenju postajati enostavna — da bo mogoče več doseči.“

V šoli je hevristiška metoda dobra. A boljša se mu vidi svobodna oblika dialoga. Tudi otrok naj vpraša. In včasih je boljše kratko, razumljivo predavanje nego „sijajoča“ hevristika. S kaplanom sta se dogovorila po nekaterih hudih spopadih. Enaka metoda.

Potem je proučeval tuje vzgojne sisteme. Kar je bilo boljšega nego doma, to je privzel v svoj program. S pravo vedo se je osvobodil prahu. Prepotoval je križem svojo domovino, pohitel je v tuje zemlje, da vidi tuje „tipe“ z lastnimi očmi.

Tako pripravljen se je mogel lotiti dela. Ostalo je še eno vprašanje: Kako razdeliti učno dobo? Določil je par popoldnevov za izlete. Včasih se izleti tudi predpoldne, a nikdar dvakrat na dan, da bi se učenci ne utrudili. Če je treba, pridejo učenci (ne vsi) tudi zvečer. V šoli se izlet pripravlja in pogovori. Če je slabo vreme, se ostane doma. Pozimi so izleti kratki in brez postaj. Pozimi se sploh v šoli največ opravi.

Otroci so v šoli prosti. Ne sedi se vedno v klopih. Pozimi bi učil vedno, brez počitnic. Zato bi pa razširil letne počitnice na tri mesece. Te tri mesece bi uporabil za potovanja. Učenci bi si odpočili. Svoje otroke bi poslal v tujino, da se vrnejo z novimi dojmi in pojmi.

Po teh uvodnih besedah obravnava Dvorecký posamezne učne predmete. Začenja z učnim jezikom. — Kategoriški zahteva: ves pouk naj se vrši v materinščini. „Izdajalci države“ strašijo samo v nečisti vesti nepoštenih državnikov in v bolnih možganih ultranacionalov. — Čitanje je samo sredstvo, ne samo sebi svrha. Zato mu je najhitrejše čitanje najboljšo. (Ne soglašam. Por.) A takoj nato se popravlja in pravi, da pride lepo čitanje samo po sebi. Otroci ne ljubijo čitank. Kar so lani v šoli na vse strani raztrgali, to morajo letos zopet čitati. Zato je čital Robinzona, Psoglavce in druge zanimive

knjige. Tudi časopis je pisal svojim učencem. Komisiji za nove čitanke bi moralo biti tisoč otrok, da bi komisarji končno spoznali, da otrok nima komisne duše. Priporoča uvedbo časnikov mesto čitank. Par kratkih plodov ljudskega duha, celotni izpiski iz knjig najboljših pisateljev, dve, tri umetniške slike. Za večje učence še referati o najvažnejših pojavih v vedi in delu. Razgledi, zanimivi statistički podatki, praktičke opazke za javni in zasebni život. To bi bila vsebina šolskega časnika. Stari letniki bi bogatili biblioteko. Učenci bi se tako razvili v bralce z zdravim razumom. — A ker nima časnikov, uredil si je čitalnico. V šoli je pritrdil polico za časnike in knjige. Učenci čitajo v prostem času kar hočejo in kar jih po teku pouka ravno zanima. Moralizujočih „povesti“ in „pesni“ ne čitajo v šoli nikoli. V šolo je uvedel porotni sod. Tudi na izlete jemlje knjige. Bogata knjižnica za mladino je otrokom vse leto na razpolaganje.

Pravopisje in slovnica. Pravopisje češko potrebuje reforme, ker je preveč komplikovano. Pravopisje in slovnica morata biti zvezana z drugim poukom. Kdor bi stopil med slovnico uro v njegov razred, bi ne vedel, ali se poučuje slovnica, slog, čitanje, zgodovina, prirodopis; šele polagoma bi zapazil, da se vleče kakor rdeča nit skozi ves razgovor določena slovniska vaja. Slovnica ima samo ta namen, nadomestiti oblike narečja z oblikami knjižnega jezika. Spisje se mora ločiti od pravopisja. Glavna stvar je vsebina, ne oblika. (Gorki ne zna pravopisa!) Zato spisnih vaj ne popravlja. Komandirati otroku: To piši, je nezmisel. Mnogo opazovati, iskusiti, pozvedovati — nežno čutiti — plemenito hoteti — pravilno govoriti — potem pisati, in „slog“ bode krasen, pravopisje primerno. Učenci si prosto volijo tema, potem pišejo. Kar so spisali, se čita, kritikuje, h koncu svetuje učitelj, kaj bi bilo v bodoče bolje, in boljši učenci popravljajo slabšim pravopisne pogrške. Doma sme vsakdo napisati, kar ga je volja. Včasih daje tudi učitelj tema. Izpolnjevanje tiskovin in spisovanje listin je važno.

Pisanje. Hitropis, ne lepomis, to je ideal. Kdo piše v življenju „lepo“. Pisanje na črtah je težje nego brez črt. Najprej se piše z mehkim svinčnikom. Osvoboditi se mora tudi celo rame, roka in prsti. Važno je pisanje v zraku in na klopi s prstom. Tudi z levico se skuša pisati.

Črke pisati uči samo četrta leta. Potem pišejo učenci vedno hitreje po diktatu.

Računstvo in merstveno oblikoslovje. Učenci naj se zavedajo važnosti računstva, in naj vedo, da je človeški duh, ki daje številkam moč. V računstvu zlasti velja: Duh je, ki oživlja, in življenje je, ki uči. Računati vedno z imenovanimi števili. Vse se jemlje iz praktičkega življenja. Na izletih učenci merijo, štejejo predmete, kalkulirajo, sestavljajo proračune itd. Napisal si je posebno računico, polno praktičkih računov. Poglavlja v njej so: šola, dom, domače živali, občina, prebivalci naše občine po poslu, naloge občinske avtonomije, naš okraj, zmanjšujmo bedo itd. Kaj ne, čudna računica! Najvažnejše mu je računanje na pamet, z vsemi pripomočki za naglo računanje. Le kar se ne da na pamet rešiti, se reši pismeno. — Da je merstvo potrebno, so morali učenci verjeti. A Dvorecky jim pokaže, da je potrebno. Vse se meri in potem se rešujejo naloge. Večkrat se ne meri, ampak samo sodi, na pr. kako dolga je ta njiva. Potem se zmeri; učenci dobivajo tako smisel za dolžine. Vse merstvene like najdejo v prirodi. Učijo se črtati tudi načrte za hiše, hleve itd.

Prirodopis. Nauk o človeškem telesu. Gospodarstvo. Šolski vrt. — Prirodopis naj se poučuje v prirodi. Učitelj se pripravljaj na takšen pouk s samonaobrazbo. Otrokom zunaj svobode! Ne karajmo učenca, ki se je zamislil v kakšen predmet. Nemara bi sploh bolje živeli, ko bi manj govorili in več mislili. In ne se sramovati, če kaj ne veš. Havliček je dejel:

„Kdo vždy misli, že se uči, bude vlasti chlouba.
Kdo si misli, že dost umí, začívá být trouba.“

Neumo je govoriti o kravi v šoli. Pelji učence na pašo, in tam si oglejte kravo, kaj dela, kakšna je itd. Način življenja čeških živali mu je ključ k življenju sorodnih tujcev. Nabiraj prirodnine „kajti, v sedmih letih vse prav pride“. Ko bi vam dal sliko Dvoreckega kabineta! Tam najdete — vse, še razglednice in reklamne slike, izrezke iz listov itd. — Nauk o človeškem telesu bi rad pustil šolskemu zdravniku, ki bi pa moral biti dober pedagog, psiholog in psihijater. Človeški organi se ponazorujejo z živalskimi. Lupa, mikroskop, preparati, sredstva za desinfekcijo morajo biti vedno v šoli. Dajte nam šolskih zdravnikov. Seksualno vprašanje je kočljivo, a da se rešiti. Na človeškem telesu ni nič sramotnega, nič smešnega. Samo tajnost draži. Koedukacija! Skupna kopel dečkov, učitelj je prisoten, ne koplje se sam, a učenci vedo, da jim je učitelj oče in mati obenem. — Gospodarstvo ne sme v šoli prevladovati. Agrarniki oponašajo šoli, da učence malo nauči, a z druge strani se trudijo, kako bi skratili šolsko dobo in učitelja še bolj zaslužjili. Petletna šola, nič počitnic, vi Zvezarji? Šola je delavnica človečanstva, ne pripravnica za ta ali oni stan. To si zapomnimo!! — Šolski vrt je postal manj pomenljiv, kar je šoli odprta priroda. Gojenje cvetic in zelenjave. Kdo danes še ceplje divjake? Vrtnarji prodajajo drevesa za par krajcarjev. Mesto šolskega vrta bi si želel poskusno polje, to bi več koristilo.

Prirodoslovje poučuje v najožji zvezi s prirodopisjem. Poučuje se tudi ta predmet kolikor mogoče zunaj. Najprej iskustva, potem poskus in nauk. Samo s slikami in diagrami delati — to je slabše nego nič. Kar se v svetu godi: Vezuv, potres v Kaliforniji, nesreča v Courrièresu, to vse se skuša razjasniti v šoli. Učenci preživijo s svojim učiteljem nesrečo od prvega do zadnjega momenta kakor da so bili resnično navzoči.

Zemljepisje ni nič drugega nego zbirka imen. — Najprej si je pridobil pravo zemljepisno znanje s potovanjem. Iskal je na teh potovanjih zlasti tipe in prinesel domov, kar je bilo mogoče nositi: zapiske, načrte, podobe, fotografije, rudnine, karakteristične rastline ali vsaj njih plod, izdelke itd. Potem je skušal raz dober zemljevid čitati vse to, kar je videl na potovanju. Šele tako je prišel do spoznanja, da dober zemljevid res mnogo pove. Če učitelj ne razveže zemljevidu jezik, potem je ves zemljepisni pouk zaman. Brez razumevanja zemljevida je geografija nemogoča. Razumevanje posameznih znakov še ni razumevanje zemljevida. Kdor zemljevid razume, ta je zmožen napisati geografijo brez drugih pripomočkov. Da pa moreš sanjati o tujih krajih pravilno, moraš poznati najprej domačo zemljo, domovino. Razred ni zemljepisni pojem, pri njem se ne začinja. Tudi šolsko poslopje in domača vas nič ne značita. Začenja z orientacijo — v prirodi seveda, potem v razredu s kompasom. Opoldne se določa sever po sencí. Potem pa potovati! Na goro, na goro! Relativna in absolutna višina se obravnava že spotoma. Na vrhu imamo takoj pojme obzor, okolica,

krajina. Orientirajmo se. Kukalo razširi obzorje. Nato se pokaže fotografija krajine. Potem, ko so se učenci do sita naužili razgleda, začnemo z zemljepisnimi pojmi. Teme (vrh) gore, pobočje, vznožje. Potok, obrežje, tek, struga itd., itd. V šoli si napravimo relief iz gline, pobarvamo ga. Otroci črtajo si nekak zemljevid, učitelj sam riše relief. Tako se polagoma nauče učenci čitati zemljevid. Važno je merilo! Tujina se spozna najbolje v vednem primerjanju z domačijo. Oris učiteljev, oris drugih popotnikov (starih vojakov, emigrantov) pripomore, da ožive slike, ki si jih napravijo učenci o tuji zemlji.

Zgodovina in ustavoznanstvo. — Zgodovina, ki ni zapisana tako, da se še lahko danes čita (kulturni ostanki) je velika laž. Kdo je v stanu, opisati natančno vse dogodke včerajšnjega dne? Kdo ve, kaj se je zgodilo pred 3000 leti? Minulost je tujina, sedanost je rodni kraj in domovina. Iz minulosti samo to, česar je neobhodno treba k razumevanju občnega narodnega razvoja. Naša doba mora gospodovati v šoli. Značaje vzgojujmo! Iskal je med kralji zgodovine značaje, ni jih našel. „Proč z vojnamí“ je geslo. Govorimo tudi o vojni, a pokažimo, kako je strašna. „Izgube Japoncev znašajo 10.000 mrtvih in ranjenih, Rusi so izgubili mnogo več.“ Te vrste ilustruje z Macharovimi verzi „Palim pri Sadovi“:

„Bud' pokoj s vámi! . . . V dějepise
jmen vašich nikdo nedovi se.
„— tam padlo dvacet tisíc as —“
ach, dvacet tisíc! — Krátká věta
a v ní jsou vaše mladá léta,
naděje ruzné v příští čas,
sny, touhy, upomínky steré,
vše, co dá život a co bere,
a právo žít a právo kvést —
v ní všecko uzavřeno jest . . .“

Glavno učivo mu je zgodovina lastnega naroda. Njega spoznati, njegov razvoj, to je vredno truda. Zlasti pa sedanost. Boj naroda za obstanek zahteva razumevanje dobe. Kdo bode to dobo razkril učencu, ako ne učitelj?

Ustavoznanstvo je važno. Samo rob ne pozna svojih pravic. Vse volitve itd. se v šoli izvršujejo. Da se seznanjajo otroci s temelji praktiške politike, moramo prinašati v šolo tudi politiške novine, ali vsaj izrezke iz njih.

Risanje je začetkoma samo risanje na pamet. Pozneje se riše po predmetih. O perspektivi ne govori.

Petje se ne sme zanemarjati v ljudski šoli. Pesem je ključ k čuvstvu, k srcu. Pojte narodne pesmi z izvirnim besedilom — samo brez poljubčkov in objemanja. Pojte po notah.

V telovadbi so igre, pohodi v naravi glavna stvar. Narava ima dovolj telovadnega orodja. Na izletih se vadijo učenci tudi v pomaganju nesrečnejšem — seveda fingiranim. Igre morajo biti animirane. Ako vidi igrokaza ga pošlje s kakšnim naročilom z igrališča.

Deška ročna dela bi rad nazval vrhuncem šolskega življenja. Škoda, da je vse v začetkih. A upa, da bode čas tudi tu pomagal.

Pri koncu sem. Je li to kritika, je li to referat? Da podam pravi referat, ki bi odgovarjal istiniti važnosti knjige, moral bi Vam podati prevod knjige. Je li to kritika? Vem, da mu ne segam do kolen umetniku-učitelju. Kako bi ga kritiziral? Le par lastnih misli še:

Trudimo se za „svobodno“ šolo, a o svobodni šoli nimamo pojma. Kako bi ptiček, ki se je porodil v kletki, sanjal o pragozdu. Dvorecký nam je odkril raj svobodne šole. Oddaleč jo vidimo, obljubljeni deželo, nikdar ne stopimo v njo? Mozes ali Jozua?

Pot k svobodni šoli je pozitivno delo. Spoznavanje življenja, kompromis med šolo in življenjem. Ne nad narod, z narodom, ne nad dom in v neslogi z njim, marveč vzajemno delo pri vzgoji. Ne tiran učencem, marveč oče in mati in drug. Šola polna radosti, šola polna solnca. Šola, ki mladost razume in ji hoče biti raj, ne pekel. Učitelj — svoboden v svojem delu, umetnik; ne dninar. Kdor ne more pregnati oblakov s čela, naj ne hoti vzgajati mladine. Mladost je sreča.

Vi, mladi tovariši, segajte po Dvoreckega „Lastnih potih“. Vi odpirajte pot tja, v obljubljeni deželo, z delom, z uma svetlim mečem.

Karel Svoboda.

„Gradja za povijest školstva kraljevinâ Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas.“ Sa 102 slike. Pribrao i uredio Antun Cuvaj. Knjiga I. od najstarijih vremena do godine 1835. Zagreb 1907. Str. XXIII + 938. Cijena 12 K. Tisak kr. zem. tiskare.

Pod skromnim naslovom „Gradja“ nam podaje kr. deželni šolski nadzornik A. Cuvaj monumentalno delo, ki je zanesljiv in bogat vir hrvaške prosvete in duševne kulture vobče. 15 let je nabiral gradivo po šolskih spomenicah, domačih in tujih arhivih, v nebroju časnikov in znanstvenih strokovnih delih stare in nove dobe. Hrvaška književnost se v resnici lahko ponaša z nenavadnim delom trajne vrednosti, kakršnega nimajo niti naprednejši in mnogoštevilnejši Čehi, kaj šele drugi Slovani. Zgodovina hrvaškega šolstva je zdaj temna, zdaj svetlejša, kakor je bil pač tudi politični položaj, zlasti v dolgi dobi turških vojsk. „Domače ognjište“ pravi: „Iz nje (knjige) struji neka posebna snaga (moč), prikazuje se crteži sad tamni sad svijetli, dok se ne stope u jednu veliko ponosnu sliku — naše kulture, pisane pod teškim prilikama, plačane velikimi žrtvama — ali ipak stečene, ipak svoje, jer je zdravi organizam hrvatskoga naroda u divnoj otpornosti uvijek izlučio ono, što bi bilo izbrisalo njegovo individualnost.“

A. Cuvaj sicer ni hotel pisati zgodovine šolstva, nego le nabrati gradivo za isto, pri čem so ga podpirali razni sotrudniki „sviju struka i zvanja.“ Izborno delo je razdelil kronologično na posamezne vladarje, da je s tem dal delu lice kulturne zgodovine, kakršne še Hrvati niso imeli.

Naj navedemo na kratko bogato vsebino knjige.

V prvem oddelku opisuje šole pred dohodom Hrvatov, na to one za dohodom do Karola Velikega (768), šole za časa Karola Velikega (768—814), šole cerkvenega razkola in one za slov. apostolov sv. Cirila in Metoda.

Drugi oddelek prikazuje nam prosvetne odnošaje za kraljev iz narodne dinastije (924—1102). Ves pouk se je vršil tačas v samostanskih šolah.

Tretji oddelek se ozira na šole za časa kraljev iz rodbine Arpadov (1102—1300) in sicer na razne samostanske šole. Tu prvič zasledimo delovanje redov, ki so se naselili na Hrvaškem.

Četrty oddelek razpravlja o šolah iste vrste za časa vladanja kraljev iz rodovine Anžuvinske (1300—1382). Tu najde pisec prvič sledove, da so se domači sinovi višje izobraževali v tujini.

Peti oddelek nas seznanja s šolami za časa vladanja raznih kraljev (1382—1527), in sicer 1.) Sigismunda (1387—1437), 2.) Matija Korvina (1459—1490), 3.) Vladislava II. (1492—1516) ter s prvo tiskano hrvaško knjigo (Lekcionarij — Benetke 1495). Odslej podaja v vsakem oddelku po kronološkem redu popis cerkveno-šolskih knjig.

Šesti oddelek nas vodi v dobo kraljev iz habsburške rodovine: 1.) šole za časa kraljevanja Maksimiljana I. (II. 1564—1576), Rudolfa II. (1576—1612), Matije II. (1612—1619), Ferdinanda II. (1619—1637), Ferdinanda III. (1637—1657), Leopolda I. (1657—1705), Josipa I. (1705—1711), Karola VI. (1711—1740). V tem oddelku spoznamo osnutek vojne Krajine, ki je pozneje tako prednačila (izvzemši nemški duh), s svojimi šolskimi uredbami ter selitev Srbov v te dežele, posebno pod kraljem Leopoldom I.

Najvažnejši del vse knjige je 7. oddelek, ki sodrži šolstvo za vladanja kraljev iz rodovine habsburško-lotarinške (1740 do danes). Ta oddelek začenja s šolstvom za časa Marije Terezije, te velike reformatorice prosvete svojih narodov, ter se dalje ozira na ono za vladanja Jožefa II., Leopolda II. in Franca I. Do 7. poglavja ima knjiga pododdelke: javne ljudske šole, cerkveni redi, semeniške šole, vojna Krajina in knjigotiskarstvo, v 7. oddelku pa je še več zanimivih pododdelkov.

Razume se obsebi, da prinaša povsod življenjepis posameznih znamenitih mož, ki so si za šolstvo pridobili posebnih zaslug ter njih sliko.

To knjigo je izdal g. A. Cuvaj povodom 20. letnice svojega nadzornikovanja rekši: „Neka i taj rad svjedoči, da sam marno služio školi, svome narodu i hrvatskoj otadžbini!“ Pri tej priliki je dobil naslov kraljevi svetnik.

Od srca moramo tudi slovenski učitelji čestitati uglednemu pisatelju na izbornem delu neminljive vrednosti ter se pridružimo iskreni želji Hrvatov, da bi g. A. Cuvaj kmalu obelodanil še drugo knjigo, ki bode obravnavala šolstvo od leta 1835. naprej.

F. K.

Novosti.

Navodilo h kartografičnim osnovam. Sestavil prof. Jos. Kožuh. S 25. podobami. Izdala in založila zvezna trgovina v Celju. Strani 136, cena 4 K. — Običajno se v šolah zemljekazi reišjo prostoročno po pestnem risanju brez vsakega merila. Da so take karte netočne, je pač naravno. Temu nedostatu ki sedaj odpomogel profesor Kožuh z navedeno knjigo, namenjeno učiteljiščem, meščanskim šolam in nižjim razredom srednjih šol. Knjiga je jako praktično in natančno sestavljena ter je opremljena z mnogoštevilnimi ilustracijami. Dobro bode služila tudi učiteljstvu v daljno izobraževanje. Priporočamo jo kar najtopleje.

Razgled.

Pedagoški paberki.

* **Domače konference.** Vinko Šepić je sestavil v „Narodni prosvjeti“ snov za domače konference. Ne bode odveč, ako priobčimo njegova izvajanja v prevodu. Po njem bi imele domače konference to nalogo:

1. Šolskega vodje čitanje važnih dopisov, ako niso bili priobčeni već posameznim učiteljem radi njih neposrednega interesa.

2. Vodja priobčuje svoja opažanja pri svojih hospitacijah ter podaja svoje nasvete.

3. Razgovor o opazkahi vodje.

4. Poročila učiteljev o napredku, o šolskem obisku in o stanju discipline v obče in v posebnem.

5. Razgovor o skupnem postopanju pri uporabi disciplinarnih sredstev; poročila o uspehih uporabljenih sredstev.

6. Posvetovanje o uporabi strožjih disc. sredstev.

7. Predlog za izključenje učenca.

8. Podrobna razdelitev učne snovi za vse predmete vseh razredov.

9. Poročilo o predelani učni snovi; ovire in posvetovanja o odstranitvi teh ovir.

10. Razgovor o zaprekah šolstva v domačiji in domače šole posebno; posvetovanja o poboljšku.

11. Razgovor o sredstvih kooperacije pri vzgoji.

12. Razgovor o socialnih prilikah šolskega okrožja, njih vpliv na šolo in kako ta vpliv ublažiti.

13. Razgovor o metodikah posameznih predmetov.

14. Razdeljenje vpisanih otrok na razrede, skupine in odelke.

15. Odloka o zrelosti učenca za višji razred.

16. Odloka o zrelosti učenca za izstop iz šole.

17. Red iz npravnosti, marljivosti in vnanje oblike pism. izdelkov.

18. Redovi odpustnice.

19. Določenje šolskega reda za učence in učitelje.

20. Določenje nadzorstva v šoli in pri verskih vajah.

21. Določenje programa šolskih izletov.

22. Razgovor o skupni metodi.

23. Razgovor o izvedbi oblastvenih odlokov.

24. Posvetovanje o urnikih, ki jih je sestavil vodja.

25. Razgovor o šolskih uredbah in predlogi za spremembe.

26. Razgovor o učilih, o šolski opravi in pomagalih.

27. Perijodni razgovori o š. zakonih in naredbah.

28. Posvetovanje o nabavi knjig za knjižnico učencev in učiteljev.

29. Poročila o vsebini bibliotečnih knjig.

30. Pedagoško-didaktične razprave.

31. Razgovor o literaturi (zlasti pedagoški).

32. Skupno čitanje pedagog. člankov.

33. Čitanje življenjepisov različnih pedagogov in učiteljev.

34. Skupna rešitev nekaterih spisov in izpolnjevanje skrižaljke.

35. Razgovor o šolskih izostatkih (zamudah).

36. Izkaz zanemarjene in slabo vzgojene dece ze varstveno sodišče.

37. Razgovor o sklepu šolskega leta in o šolskih svečanostih.

38. Določba začetka pouka zjutraj in popoldne.

Dovolj snovi za dobro voljo.

* **Proučevanje višjih duševnih zmožnosti šolskih otrok.** Pod tem naslovom je priobčil V. Volodkijevič iz Kijeva članek v „Zeitschrift für pädagogische Psychologie“, v katerem podaja rezultat svojih poučevanj duševnega stanja šolskih otrok. Volodkijevič je predložil Surikovo podobo „Menčikov v Beregovi“ 60 učencem starim 13 do 14 let ter jih pozval po dveh minutah, naj napišejo, kar so na podobi videli. Opis podobe je bil pri vsaki učenki drugačen. Po tem je klasifikoval Volodkijevič maksim in minim te ali one duševne zmožnosti in je našel po skrbni primerjavi vsch izdelkov, da vlada v vzajemnem razmerju posameznih zmožnosti določena zakonitost, to je: če je deklica zapazila znatno število predmetov na sliki, je gotovo spregledala njih natančneje lastnosti; ali če je deklica opazila zlasti lastnosti predmetov, zmanjšalo se je zopet število opaženih predmetov; ali zmožnost opaziti mnogo predmetov je bila združena z zmožnostjo opredeliti njih lego; domiselnost nastopa istodobno z mišljenjem, z zmožnostjo natančneje določati predmete i. t. d., a izloča zmožnost spoznati mnogo predmetov, določiti njih lego i. t. d. Volodkijevič dokazuje s tabelami, pri kolikih učenkah je ta ali ona zmožnost združena z drugo ali jo izločuje, na kar se trudi nadalje dokazati, kako se ob razvoju ene ali več zmožnosti druge oslabljajo in obratno. Zato je vsa pismena navedenja otrok primerjal in izrazil maksime in minime posameznih zmožnosti s procenti, na kar je s krivuljami ponazoril, kako dviganje ene zmožnosti do maksima zahteva znižanje druge k minimumu in obratno. Po rezultatih svojega proučevanja, ki jih je sestavil v preglednih skrižaljках, je razdelil Volodkijevič vseh šestdeset učenk v dva tipa: k prvemu je štel one, ki so samo opisale sliko, k drugemu one, ki so razjemale, dalje razvajali vsebino slike. Toda takoj pripomni, da kažeta ta temeljna tipa po večjem ali manjšem sodelovanju ostalih zmožnosti skoro neskončno število razredov. Nadalje opisuje polagani prehod od popisnega k stvarjajočemu tipu, ki se vrši v neprekinjenem oslabevanju opisovalne zmožnosti in ojačanja emočne, ali pa obratno. Volodkijevič trdi in dokazuje s številkami, da vlada gotova zakonitost v spojevanju določenih duševnih zmožnosti in v premembah teh pri prehodu od enega skrajnega tipa k drugemu. Toda te zakonitosti nismo v stanu natančneje pojasniti, pravi končno, zasedaj moramo prestat na tem, da jih samo konstatiramo.

* **Stare knjige** naših knjižnic za učence bi se morale izbirati iz naših knjižnic in uničiti. Znano je, kako se valjajo te knjige po vseh kotih naših kmetijskih hiš. Pri čitanju si slinijo otroci prste, kihajo v knjige in kašljajo. Ni drugače mogoče, nego da se napolni knjiga bacilov. Isto velja tudi o knjigah za ubožce. Dogodilo se je, da je učitelj zahteval knjige za davico umrlega učenca od staršev ter jih takoj nato posodil drugemu siromaku. Higijena povesod, torej tudi v teh tako važnih zadevah.

* **Želje pruskih higijenikov.** Pruski higijeniki predlagajo: predložiti ves obvezni pouk na predpoldne, skrajšati lekcije na 40—50 minut, odpraviti domače delo in uvesti obvezne telovadne igre.

* **Kemija in fizika.** A. Maurer predlaga v „Natur u. Schule“, naj se združita kemija in fizika na višjih šolah v en predmet.

* **Majhen opomin.** Nastaja ona doba, ko začno naše ptičice viti svoje gnezdo. Naj bi ne bilo učitelja, ki ne opozori svojih otrok, da se gnezd ne smejo dotakniti. — Istotako naj se čuvajo cvetice in naj se ne trgajo brez potrebe.

* **O spominu za številke in o spretnosti v računstvu** razpravlja v „Zeitschrift für päd. Psychologie Marx Lobsien. Postavil si je nalogo dognati, ali je spomin za številke k spretnosti v računstvu v takšnem razmerju, da bi višjim činom spomina odgovarjala večja spretnost v računanju ali naopak. Poskus se je izvedel s 40 učenci v starosti 10 let, in vršil se je tako: deset skupin števil, izmed katerih je bila vsaka aritmetiška zadača (na pr. 17×19 , 15×18 , $167 + 85$ i. t. d.) je učitelj glasno imenoval. Na ukaz učiteljev so učenci napisali,

kar so ohranili v spominu. Ko so bili gotovi, je učitelj napisal na tablo drugih deset skupin številke z istimi lastnostmi kakor prejšnje, skupine in otroci so zrl 30 sekund na številke. Nato se je tabla odstranila in otroci so napisali, kar so si zapomnili. Resultati so Lobsiena uverili, da spomin za številke se nahaja s spretnostjo računanja v premem razmerju, kar velja tudi za akustički in optički spomin. Učenec, ki pomni več in računa hitreje in pravilneje, s številkami, ki jih je videl napisane, ne prekaša nikakor učenca, ki kaže iste zmožnosti, za slišane številke. A te zmožnosti padajo pod polovino, če naj optički računar sprejema številke z ušesom, ali akustički z očesom. A računar, ki spada k mešanemu tipu, prekaša akustičkega če so bile številke napisane, a optičkega če so se samo narekemale. Toda naopak resultati srednjega tipa so slabši nego onih dveh enostavnih tipov, če moreta ta dva hoditi po svojih potih. H koncu pravi Lobsien, da more po svojih opažanjih trditi, da ima dober računar vedno boljši spomin za številke nego slabi, in da velja to za vse tri tipe.

* **Vzgoja in delo** je predmet članka E. Schulzew Z. f. p. Ps. V tem članku brani organsko spojenje ročnih del s teoretiškim poukom na deških šolah. Učenci laglje shvatajo pojme po lastni zmožnosti nego po učiteljevem govoru. Torej ne samo logičko prepričanje ampak tudi čutno bodi cilj vzgoje. Toda pri vzgoji z delom ni toliko od tega odvisno, da bi učenci bili izučeni k določenemu poslu, čim več od tega, da se po fiziški delavnosti naobraza njih duh, ker vzgojno delo ni cilj, ampak sredstvo. V tem smislu so govorili Komenský Rousseau, Pestalozzi in drugi. Delo vzgaja zajem učencev, hrepenenje po daljši delavnosti, vzbuja radostni čut po storjenem delu. Zajem žene neposredno k premišljevanju, in tako stoji v bližnjem spoju z razumom. Ta, kot zveza predstav, misli, vrst misli, čutov in ukrepov, je prvi pogoj vse naobrazbe. Od razuma je samo korak k domiselnosti, premenjeni reprodukciji predstav, ki je za naobrazbo duha velike važnosti. Naši učenci pogrešajo najčešče domiselnosti, kar opažamo pri njih igratih. Schulze ima dve zahtevi do šolske vzgoje: naj bi skrbela za množstvo predstav in njih gibljivosti, in to po telesnem in besednem ponazorovanju pojmov. Ker pouk z delom vnika v vsebino stvari, se nauči učenec izražati z enostavnimi besedami jedro svojih misli, in se bode ogibal širokoustnosti. Končno vede vzgoja z delom k boljšemu spoznavanju individualitet in učitelj laglje pazi na posebne sile in vloge posameznikov. Fiziška delavnost ima blag vpliv na voljo in značaj, podpira samostalnost otrok, ki je je tako treba za bodoče življenje. Schulze priporoča zlasti šolam za slaboumno dečo, naj bi ročno delo postalo temelj vsega pouka in pronicalo vse šolske predmete.

* **Oddaja učiteljskih mest.** Kako se postopa pri oddaji učiteljskih mest, je vsakomur znano, kdor je bil kedaj natecatelj. V „Komenskem“ čitamo predlog, ki je velike važnosti, in ki ga priporočamo organizovanemu učiteljstvu. Potem predlogu bi si naj vsako učiteljsko društvo izvolilo odsek za oddajo mest v okraju. Temu odseku javljajo vsi prošnjiki, da so vložili prošnjo za nameščenje. Vsak član odseka sestavi terno in ga pošlje zastopniku učiteljstva v okr. šolskem svetu. Ta sešteje glasove in priporoča za terno one prosilce, ki imajo največ glasov.

Kronika.

* **Omožene učiteljice** smejo na Pruskem po novi odredbi ministrstva za bogočastje in nauk zopet poučevati v javnih ljudskih šolah.

* **Srednješolski profesorji in ljudska prosveta.** Ogrski naučni minister je ukazal učiteljem srednjih in sorodnih šol, naj uporabljajo svoje znanje in šolske zbirke za širjenje narodne prosvete.

* **Pouk o higijeni** uvaja rusko ministrstvo v moških in ženskih srednjih šolah.

* **Lekcije, trajajoče samo 40 minut**, ki so se pred kratkim uvedle v gimnaziji v Winterthurn na Švicarskem, so se tako obnesle, da so se uvele trajno v tamkajšnjih gimnazijah in obrtnih šolah.

* **Uspehi šolskih zdravnikov.** V letnem poročilu wiesbadenskih šolskih zdravnikov je skrižaljka, ki kaže pregledno, kako se je premenilo stanje učencev ob času osemletne šolske odveznosti.

	Na srednjih šolah			Na ljudskih šolah		
	dobro "s	sred. "o	slabo "s	dobro "s	sred. "o	slabo "s
Zdravstveno stanje v šolo sprejetih l. 1898	54.2	42.8	3.—	44.6	48.7	6.7
Stanje tega letnika l. 1900	60.—	98.2	1.7	46.65	48.—	5.35
" " " " 1902	56.9	42.1	1.—	47.1	50.6	2.3
" " " " 1905	76.—	24.—	—	49.5	48.1	2.4

Tako tudi letnik 1899 kaže vedno boljše zdravstveno stanje. Treba bode seveda paziti na statistiko daljše vrste let, in potem še paziti na priseljeno dečo in na repetente

* **Iz poljskega šolstva.** V poljskem kraljestvu (v ruski Poljski) od šestdesetih let preteklega stoletja sploh ni bilo več narodnega poljskega šolstva — tudi privatne hiše so morale biti ruske. Tudi po izdajanju konstitucijskega manifesta od dne 30. septembra 1905 ostala je vlada na svojem rusifikatornem stališču, samo v zasebne šole je pripuščala polagoma narodne jezike, četudi tu z dovolj znatnimi predpravicami državne rusičine in z izrečnimi izključenji prava javnosti. To dovoljenje so izkoristili Poljaki na ustanovo lastnega narodnega šolstva. Najprej so se pobrigali za dovoljenje vrste poljskih zasebnih srednjih šol, v slučaju za premembo dotedanjih takšnih ruskih šol v poljske. Pozneje so pristopili tudi k utemeljitvi poljske ljudske šole. Da se je to omogočilo, osnovali so slično društvo, kakor je naša Ciril in Metodova družba, namreč Poljsko Šolsko Matico, ki jo je dovolila vlada dne 21. julija 1906. Iz prvega letnega poročila je razvidno, da je to društvo izvršilo v enem samem letu znatno, spoštovanja vredno delo. Imelo je 106.613 izvrševalnih članov, 9638 prispevajočih in 90 dosmrtnih, nabralo je v narodu en milijon rubljev, ustanovilo 781 krajnih odborov, ki so skrbeli za prosveto mladih in starih. Zahtevalo je dovoljenje za 1247 šol in za potrjenje 316 učnih sil — dovolila je vlada samo 661 šol in potrdila samo 159 učiteljev. Že iz tega se dajo spoznati ovire, ki jih je stavljala društvu vlada. Tako je prišlo, da je društvo moglo otvoriti samo 137 ljudskih šol, 2 srednji šoli in 217 vrtcev; razen tega je podpiralo 4 srednje šole, 1 kmetijsko itd. Svoje šole si je prizadevalo urediti in vzdrževati vzorno: razpisalo je natečaj za načrte vzornih šolskih poslopij, izdalo nagrajene načrte, izdalo tudi sezname šolskih potrebščin in priročnih del za učitelje in učence, dalo izdelati in izdalo osnove za vaške in mestne šole, higieniške migljaje za mladino in vzgojevalce, utemeljilo šolski muzej, pripravilo šolo vrtnaric in prosilo za nje potrjenje, udeleževalo se vodstva poljskega zasebnega učiteljišča v Ursinovi, prosilo dovoljenje za žensko učiteljišče, prirejalo metodiško-pedagoške konference itd. Posebno se je bojevalo proti analfabetizmu. V ta namen je priredilo tečaje za analfabete, izdalo pouk za analfabete, priredilo 2708 predavanj, uredilo ljudsko univerzo v Varšavi, ki je imela v I. tečaju 3387, v II. tečaju 4867 poslušalcev, priredilo knjižnice in čitalnice z 221.971 zvezki, izmed katerih se je izposodilo 400.544 knjig 55.914 čitateljem, izdalo sezname knjig za ljudske knjižnice, utemeljilo narodne dome itd. V njega vrtcih je bilo 14.401 otrok, v njega šolah in tečajih se je poučevalo 61.903 oseb. — Ta široka in koristna delavnost se je na naglem in brez vseh vzrokov uničila z eno črto carjevega pooblaščenca v dobi vojnega stanja na Poljskem, general-gubernatorja Skalona. Z odlokom dne 14. prosinca 1907 je bila Matica razpuščena.

RAZPIS NATEČAJA.

Učiteljske službe.

Štev. 275/I.

Na dvorazredni ljudski šoli pri Sv. Marjeti na Dravskem polju se bode stalno namestila služba učiteljice z dohodki po tretjem krajnem razredu.

Prosilke za to mesto naj vložijo svoje prošnje z izpričevalom usposobljenosti in zrelostnega izpita, ter pri prvem stalnem nameščenju tudi z domovnico opremljene, predpisanim potem pri krajnem šolskem svetu pri Sv. Marjeti na Dravskem polju do dne 15. marca 1908. Dokazati je znanje obeh deželnih jezikov.

Okrajni šolski svet v Mariboru, dne 7. februarja 1908.

Predsednik: Attems.

Poziv!

Stavbni obrtniki pogosto naročajo pri meni ali pa pri „Pedagoškem društvu“ v Krškem že razprodano knjigo „Stavbni črteži s proračuni“. Marsikateri tovariš ima kot ud „Pedagoškega društva“ še to knjigo, ki je pa nič ne rabi, ustregel bi pa z njo naročnikom. Zato prosim dotične gospode tovariše, naj javijo meni ali pa odboru „Pedagoškega društva“ v Krško, za katero ceno bi oddali omnenjeno knjigo.

S tovariškim pozdravom!

J. Bezljaj.

V Ljubljani, 15. sušca 1908.

Naprednemu in zavednemu učiteljstvu!

Vsakdo bodi naročnik „Zavezinih“ listov, ki so:

Učiteljski Tovariš **Popotnik**
Zvonček **Domače ognjišče.**

POPOTNIK

izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrt leta 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v.

Naročnino in reklamacije

sprejema »Zavezin« blagajnik Fr. Luznar v Kranju. — Rokopise pa je pošiljati ravnatelju M. J. Nerat-u v Maribor, Kokoschineggallee.